

Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG, jirma karè abumbɔnɔ dɛn Amalika kaatɛna ni

Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG Ajala [Martin Luther King Junior] a lee Amalika karɔɔno na. Ba n̄um ni afɔnɔ 'an̄ɔɔ 1^{ka} 'ushilɛ 15^{ja} gaja 1929, Atlantaa kampá ni, Amalika kagunyisonolan̄. Ɗkɛn̄ na a jɛ agɛpi. Ayar a jɛ ka wàà, Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG Ʋɔno n'anar a jɛ wàà, Alberta Williams KIŋG. A wuɔa guɔno gusɛmprɛ na gupala gusoro. Ɖoo na bagumompi ni kɛ ba lee bashɛɛɛ na.

Ʋrisɛn̄kɛr [ségrégation raciale] Amalika kurisɛn̄kɛr ni na Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG a kpɛr. Amalika kaatɛna na guɔnyisonolan̄ na yaashɛ dɛ a buɔa dɛ. Ɗkɛn̄ na ba buɔa na ri atɛbaya babumbɔnɔ gijoto na shɛu na ma. Gijoto giɔɔ gɛ tɛ bon gaja 1865 ni ma, n'urisɛn̄kɛr dɛ u sɛba.

Apɔ ɪ buɔa dɛ dɛ wàà, baɔono na bafɔnɔ :

- kɛ ba m̄an ɪsukuru na
- ba ta m̄an akpa lɔɔrɪ, kɛ ba sɛ bawor sul na ; shee bafɔnɔ ba sɛ gusau afɛlɛ naa baɔono gboo ba sɛ gusau
- buɔujika ɪjɔ, bafɔnɔ babuɔu afɛlɛ, baɔono babuɔu afɛlɛ
- Ayɔkɔ dɛ kpataa ba paɔa paɔa gɛn̄ ma, aɔono dɛn k'a gbɛɔɔ a kpâ ɛkɛn̄ na, apala shee a cɛ ɛkupɔɔka.

Ama, ɪ dɛ gɛn̄ na pɪ na pɪ ma, na bagominantɪ a sɛba na n̄ɛ wàà, ɪɔɛn̄ k'ɪ fana na, k'ɪ sim ɪ dâ gɛn̄ na. N'a sɛba na fuba apɔ ɪɔɛndɛn cei cei.



Foto : www.historicalstockphotos.com

Sàà dɛn, Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG a dɛ gufan̄a ni, sàà dɛn a dɛ ucɛnkɛrka ni

Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG agaja gako-lontaja ni na a sɛba ayɔ n'abasoro bafɔnɔ banyɔ wàà, baɔɔ kɛ ba kɔɔ wuɔa ɪkò ba m̄an na cɛr na. N'anar a kuɔa ashee ni wàà, ɪ jɛ wàà, nnyɛmɛ bani ba dɛ bafɔnɔ burisɛn̄kɛr kasukuru ni ma, lan̄ na gɛn̄ ; n̄gaɔɔɛ ga lee kpataku ma na wàà, a yô wàà, aɔɔ gboo a cɛm awu baa aɔa na.

Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG aɔulinya
A wuɔa buja 15 ma, k'a cam gu-bɔi gu cɛ na ni uyɔu ubumbɔnɔ kasukuru ma na. Na kama n'a ce atɪ kpa uyɔu ubumbɔnɔ kasukuru dɛn a dɛ ashee barɔɔno ma. Gaja 1948 ni na a cam 'uyɔu kagubɔ. Buja buriu kan̄kɛm na a kɔɔ ce uyɔu ubumbɔnɔ kasukuru mpá ba na yɪɔa wàà, Bɔstɔn ma, ni.

A wuɔa buja tɛb-na-ganaana (18) ma, n'a tɔɔ niya wàà, aɔɔ taa pra

cɔɔɔ kuɔono dɛa aɔɔ ayar ma. Buja 1953 na 1954 ni na a pra cɔɔɔ kuɔono, naa asɛba ntɛma Mɔntgɔmeri kampá ni.

Gaja 1953 ni na Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG a kur shiye. N'akar dɛ a cam n̄yɪɔa wàà, Kɔrɛta SKɔT KIŋG. Ba wuɔa bapi banan : Yolanda gaja 1955, Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG 3^{ja} gaja 1957, Ɖɛkstɛɛ Skɔt gaja 1961 na Berniis gaja 1963.



Foto : domaine public

Martɛɛn Lutɛɛ KIŋG n'akar

'Ibobo kusəbu

Gaja 1955 nɪ na poliisi a ri usəm-prə adono dən ba na yɪda wàà, Rosa PARKS ma, wàà, lɔɔrɪ nɪ a bəla a tâ mboi lan̄ (ndee n dā ashee bafɔnɔ busəu ma) ashee afɔnɔ dən asə. Na barɪdono ba cam unyana naa atɔɔ niya wàà, baɗe na bafɔnɔ kə ba kɔɔ na man na kpa lɔɔrɪ na. Barɪdono ban̄kulo nde n bəla ɪlɔɔrɪ kuman akpa ma, baɗe ba tɪ dɔ pɪ ishɛɪ na kə pɪ. Na kama bɛrɛ dāa ɪkotoku-gɪwa (200 000) ma, ba bəla na sara na ce batəma. Baɗən ba tɪ sara dāa ɪri akoo-na-təb ma, naa aye akpa batəma nɪ. Martɛɛŋ Lutɛ KIŋG a lee ka ŋkulo nde kanɗiyar. Ba ri nɪ a pɔɔ ŋku ishɪlé 382 (gaja gapɛlmə n'ishɪlé təb-na-kulumi). Ŋkupɔɔka nde nɪ na a dā na ŋə sanaanɪ na ba nyəm bɔmbu api agafala. Gaja 1956 nɪ na, Amalika kɪkəmcimka kaafala gabumbɔnɔ ga tɔɔ niya wàà, k'ɪ fana dāa ba na paɗa baɗono na bafɔnɔ ɪlɔɔrɪ bakpaka ma na. Tɔɔ na tam dɛ na baɗono ba kɔɔ səba na kpa bafɔnɔ nɪ. Na Martɛɛŋ Lutɛ KIŋG a dɔo ŋkupɔɔka.

Akonkaari lan̄ na ba tɪ nɪ cɔɔcɪ kan̄kulo n na cɪ ɪbobo na shee baɗono bukowuɗaka ma, kagɪŋono gaja 1957 halɪ n'a-buce. Ŋkulo nde n na cɪ ɪbobo wàà, ɪtontaaka ɪ pàá dā na. Gaja 1958 nɪ na a ŋɔn mbupá Fɛɛ Kuɗau Kaasana" [La marche vers la liberté] na lə gbagbaraa dāa bukɔɪ a na faɲa agufan̄a nɪ ashee ɔrɪsəŋkər na kɪnawɪya kanɗi lan̄ ma. A ŋɔn wàà, "Tam dən, bɛrɛ ba tɪ lee bawor mbɔnɔ aɗuwaa ba tɪ lee bawor basampəna. Kə ba yɔ bawor na ma, na ba na lee bawor basampəna. Kə ba na lə na bawor na ma, lan̄ na kə ba yɔ bawor na." Gaja gaɗe nɪ na usəm-prə adono, Isola KURI a cim nɪ gapɔɔ anrɛŋɛ wàà, a lee ɪcɔɔcɪ kakulo kuŋono ma lan̄. Ama gapɔɔ k'aa ri agɪfolu kurene dən na. A ta alaafiya ma, n'a lə laabaaru kagubɔ guɗən nɪ gba-

gbaraa wàà, aɗe təɗə aɗewor-gakuli, naa alee baayaana dāa unaashɪu u dā Amalika kaatəna nɪ ma.

Ūrɪsəŋkər kɪbobo ndee

Martɛɛŋ Lutɛ KIŋG

a cɪ ma, kuwalowalu

Martɛɛŋ Lutɛ KIŋG a bəla gayili ashee ɔmuuliu naa acɪ ɪbobo ashee bashɛɛrɛ ban̄unii, bafɔnɔ na baɗono, buɗau fɛɛ. ɪbobo ɪcɪka dɛ nɪ, k'a təlɛ ba tâa ɪtonu na ; k'a na yɛɛ arɛ agukɔnɔ gu s̄r atən na. Daa a na lee ma, a na wala gurɪfɔ gubumbɔnɔ ku baɗe ba sara na buɗu. Aɗe tɪ shee ɪwəlɛ ndee ɪ dā ma, bukɔɪ bu sim na bukɔɪ kə bu sim na ma. A tɪ ce atɪ na wa na gatəna kaɗi baja na lee na pɪ faawu. ɪni kan̄kəm aɗe kɔɔ tɪ ŋɔn abupá ɔrɪsəŋkər kanɗi lan̄ na dɔo na ma gbagbaraa. Martɛɛŋ Lutɛ KIŋG 'ɪbobo a cɪ naa ɪ sara ashee nɪ gatəna kagunɪsonolan̄ ma, n'a buŋa na gunɪpenɛlan̄.



A tɪ lee faawu bɛrɛ 250 000 ban̄yuu

Akpala guyá ba na dɔ nɪ sarka ma, ama k'a pala 'ɪbobo ɪcɪka na. Aniya na gəŋ wàà, ɪ lee Gaja kusɔlu na. Aɗuwaa Gaja gaɗe nɔɔ ga dɔ ka aɗe ntəma nde. Lan̄ na aɗe k'a na yɛɛ aɗe abaja ba tâa ɪtonu naa bɛrɛ ban̄uro ɪ dɔo na. Ama, bubɛrɛ bafɔnɔ na kəbaɗono ba tɪ waga pɪ, na dɔ pɪ ishɛɪ, na kə baɗən na laa an̄uro.

Na kama, Martɛɛŋ Lutɛ KIŋG n'abaja baɗe ba bəla ayɪɗe wàà, uɗau fɛɛ, ɔrəŋu na ma, na baamu

kuɗau ɗeɪɗeɪ na baɗe ba na yɛɛ. ɪlafuja, baamu ɪ tɪ na fuba cei cei. Bɪbobo ɪcɪka kakonkaari lan̄, go-minantɪ a fuba apɔ n'uniya n'udau fɛɛ u pɪ ; bafɔnɔ na baɗono ba tɪ kpa bawor nɪ, na man atəma na lee, ɪ pala baamu ɪ dā ɗeɪɗeɪ.

Daa Martɛɛŋ Lutɛ KIŋG

a bono aɗulinya ma

ɪnawɪya mbaɗee ba na kpa pɪ ma lan̄, Martɛɛŋ Lutɛ KIŋG a səba na ŋə wàà, anɗulinya n tɪ pam nɪ. Bukɔɪ bu pala a shee abaja ɔwəlɛ wàà : « Kə ma kɔɔ na cɪ ɪbobo na shee baɗono bandəndən na, n na cɪ ɪbobo nɪ, na shee ashɛɛrɛ baa apan̄a na. K'ɪ wuɗa wàà, adono koo afɔnɔ na. Amalika kaatəna ga wuɗa arisiki ndee a naa pāla arɛ baa apan̄a a dā fɛɛ, awuɗa gaɗu-folka, awuɗa ntəma, naa bapi ba naa cê sukuru ma. N ŋə alɛ wàà, ɔrəŋu na ma u tuu tɪ dā ashee bafɔnɔ na baɗono. K'á yɔ na kə ma dā n'anyɪn atə kasáa na, ama gɪtɛŋshile ŋɪɗe, n tɪ yɛɛ ma lē anyɪn ɪ yɔ wàà, atasamaa a taa tɪ rēŋə na bawor. Kə ma na təɗə gɪfolu n'udən na. Amɪnyine ɪ ŋə Gaja kagujɔɔ ŋguɗee gu tɪ pɪ ma. »

Gaja ga kuɗa, an̄ɔɔ 4^{ia} 'ushɪlé 4^{ia} gaja 1968, na ce dāa bu-kon̄kɔŋɔ təb-n'ɪnyu ma, na Martɛɛŋ Lutɛ KIŋG a dɔo a cām gusərə gisaná kan̄ku ndee nɪ a dā ma, kaakukonu. Ga-

duu a səba na rəŋə butonnɔ bu na yu ma na gəŋ. Na gatonnɔ gaɗən ga ri nɪ, n'abaja ba taa nɪ ace na logita. Na ce gɪtɛŋshile n'an̄juro n bon, aɗe tɪ wuɗa buja akoo-na-təb-na-cunɪ. 'Ufum kushɪlé, bɛrɛ dāa ɪkotoku-gɪwa-gɪɗən-n'ishɪnɔn (300 000) ma, baɗono na kəba-fɔnɔ ba wala ka ayala an̄kompa ace n'agafala gabon̄oka nɪ. Uyɛyɛu nɪ, ɪŋɔrɪnyu kan̄kəm na ba ri afɔnɔ ndee a kə nɪ ma, ace na sarka. ɔɔɔɔ

Ban̄onka : ATI KALAM Hakiimu na BABABɔɗɪ SAALIFU Nuhum

Mentions légales

Nsala

G1 kɔɔ ti sala ataya BABABOÐI MUSA Raamaanu, delegee anono Bashidi ula usabaka (Abigedu). Gaja ga lée n1 gaafara.

A lee ka arè ndee a shee atu nyida “Gufana gufoli” ashee atafaawu asə asə kaja nde ma. Nyida nde n pra ka GuGu. G1 ti nyinə na shee n1, gaduu a buŋa agaye ashee ma, ɪ lée agaduŋoraka naa Gaja ga câm n1 gisaná gisonsono. Ka g1 nyîr alaŋ ayo na. 



Foto: BABA BOÐI MUSA Rafiyatu

BABABOÐI MUSA Raamaanu

Ketere

Ūriyɔɔ abusau 1 - 2
Martɛɛŋ Lutɛɛ KING
Gufana Gufoli mbusau 3
Ūyɔɔ - lbɔriyɔka .. abusau 4 - 5
Gurɛɛ
Alaafiya abusau 8 - 9
Akɔɔsheeka
Njɔli mbusau 10
Mɔ nɔ njɔli ?
Bapi bagucɛrɛ mbusau 11
Ūcɛpɛrɔ
Gbantolo mbusau 12
Atigikrɛ mbusau 13
Gɔnyipɛnɛlan
Ūyɔɔ abusau 14 - 15
Tuur ɛfɛl
Spɔɔr abusau 16 - 17
Eshɛɛki
Taarii na kifoto mbusau 20
YAABALYAA ! 

Gufana Gufoli

est une revue en langue anii. Son nom de marque est (le) GuGu. GuGu n'est pas une publication à but lucratif, mais plutôt un service pour encourager l'alphabétisation dans le contexte du “projet anii de SIL à Bassila”.

ISSN: 1840-6610

Dépôt légal : 5426 4^{ème} trimestre 2011, Bibliothèque Nationale du Bénin
tirage : 165 exemplaires

GuGu est édité, mis en pages, publié, imprimé et produit par SIL à Bassila.

© 2017 SIL à Bassila

Responsable et Rédacteur en chef : ZASKE Martin
SG de rédaction : ZASKE Stefanie
Chef correcteur : ATTI KALAM Hakimou
Chef distribution : BABABODY S. Nouhoum
Mise en pages : FAFANA Moumouni, ISSIFOU S. Moustapha, ZASKE Martin

Adresse : GuGu
SIL
B.P. 50
Bassila
République du Bénin

Mèl: info@revue-gugu.org
Web: www.revue-gugu.org
Tél: 00229 / 66.66.11.11 MTN (WhatsApp)
00229 / 64.66.11.11 Moov

Il est prévu que GuGu soit publié par affichage sur des murettes de lecture. Ainsi, la revue est accessible librement et gratuitement à la population anii. La vente en détail n'est pas prévue. Le prix nominal est 2000 F CFA par copie.

Les abonnements - de cinq éditions - sont disponibles sur demande au service clientèle au prix de 10.000 F CFA plus frais d'envoi et d'emballage. SIL se réserve le droit de limiter la vente ou les abonnements aux personnes ou structures engagées dans l'alphabétisation.

Les quatre pages de publicité par édition doivent servir d'abord à l'éducation de la population. Ils peuvent servir également à soutenir les frais de production. La direction de GuGu se réserve le droit de refuser toute publicité qui ne correspond pas aux buts d'éducation.

GuGu encourage les lecteurs à écrire à la rédaction à : lecteurs@revue-gugu.org

Les lettres de lecteurs peuvent être publiées - sauf si l'expéditeur a exprimé clairement son refus. La rédaction se réserve le droit de réviser les lettres pour la clarté ou selon la place disponible.

Les articles qui arrivent sans commande deviennent une proposition à la rédaction. La rédaction décide librement de leur utilisation.

SIL est autorisée à afficher la revue GuGu en public dans la Commune de Bassila selon la délibération BS2011/N°14/MB-SG du 31 mars 2011 et selon l'autorisation du Maire de ladite Commune datant du 12 avril 2011.

L'affichage en public au Togo dans la Préfecture de Tchamba est autorisé par le Préfet de Tchamba selon l'autorisation N° 169/2011/P-TCH.- du 23 mai 2011.

L'équipe:

GuGu est produit en équipe.

Cette édition n° 09 a été préparée par:

- ZASKE Stefanie et Martin
- ATTI KALAM Hakimou
- ISSA AZIZ Rahaman
- BABABODY S. Nouhoum
- FAFANA Moumouni
- IBRAHIM INOUSSA Malokia
- ISSIFOU Rahinatou
- ADAM BOURAÏMA Gafarou Agaïbou
- IBRAHIMA Z. Yaoussa
- ISSIFOU SOUMANOU Moustapha
- ADJANAÏYO MOUSSA Karim
- BABA BODY Salimatou
- IDRISOU Mounifatou
- ISSIFOU Rachida

Les droits d'auteur appartiennent à chaque personne qui a créé une partie de GuGu. Les droits de publication appartiennent à SIL à Bassila pour la plupart des articles et des illustrations, même si l'auteur est nommé avec une illustration. Pour les exceptions, voir la notice avec les illustrations ou voir ci-dessous. L'équipe remercie les propriétaires des droits respectifs et les auteurs qui mettent leurs œuvres en domaine public (CC0) ou sous licence CC ou qui nous ont donné leur permission.

Nous présentons de nombreuses illustrations sous licences différentes Creative Commons (abrévié CC). Les détails peuvent être trouvés ici : <https://creativecommons.org/licenses/>

Page 15: photo des peintres: rendu disponible pour l'article par le photographe Bertrand Rieger www.bertrandrieger.com © 2017 ; tous droits réservés; nous vous remercions!

Le logo “GuGu” est enregistré et protégé chez BUBEDRA Bénin, tous droits réservés.

GuGu est créé dans le but de la libre circulation maximale. Pour des raisons de droit, il est formellement interdit de copier, extraire ou modifier cette édition entière ou partielle sans accord écrit de SIL, sauf parties en licences libres. Tous droits réservés. N'hésitez pas si vous avez des propositions pour reprendre GuGu ou certains articles dans le cadre de l'alphabétisation; prenez contact avec le responsable pour trouver la formule qui convient.





GURÉE

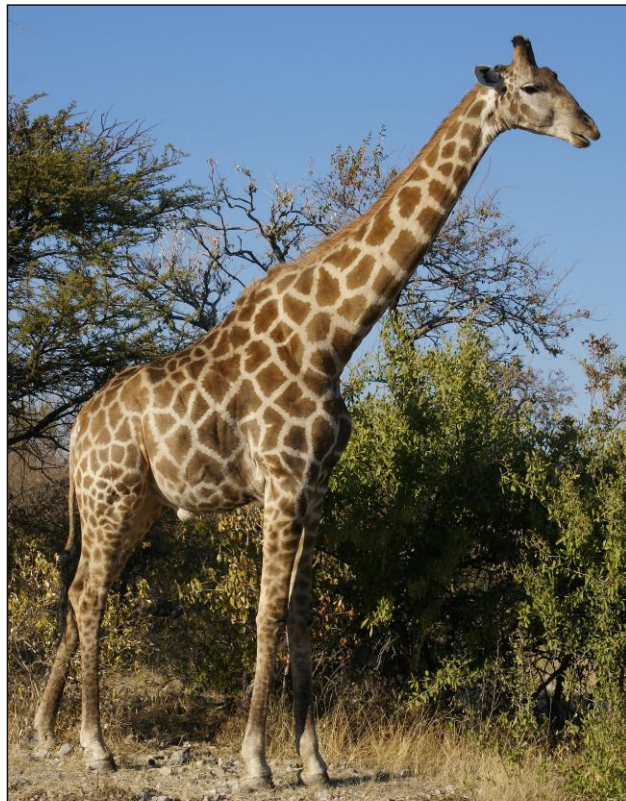


Foto : par Hans Hillewaert CC-BY-SA-3.0

Daa gurée gu dā ma

Abori apana na ba na yida wàà, gurée ?

Gurée gu lee Garidontəna nı kan-
dəndən kabəri na. Ləri nı, gurée
gu lee abori ndee a shemelan awu
ma na. Bushemulan u lee mēetər

banan [4 m] koo banan n'isəna
ishūriu [4,60 m] ka gıcuca nı na.
Kannarı n ti dūr dāa atomò awa-
riu-n'isənkulumi-na-təb [750 kg]
ma, kanboro n ti dūr dāa atomò
kotoku-dən-n'ishınun [1100 kg]
halı atomò kotoku-dən-na-gusau
[1500 kg] ma.

A wuđa uđə ulamaka na ndi njala
n'atə ifanafanaka. Agishelu gi
jəba jəba naa alama atə n'isəna
ishūriu-na-təb [70 cm] halı mēetər
dən [1 m], naa awuđa isana nya-
furuu dāa penti kucunkurə ma.

Gu wuđa ayulu tjala unyū, ama
k'ı lee dāa ləri basaaka bja ma
na. 'Ayulu ı wuđa mpəu n'isana ı
səu ayulu dē ma. A lee ka abori
ndee andəndən ba na nım n'ayu-
lu gijala kpaarı ma.

A wuđa unyine ıbumbəwə, ama
agıfonyine k'ı yəwə na. A na yide

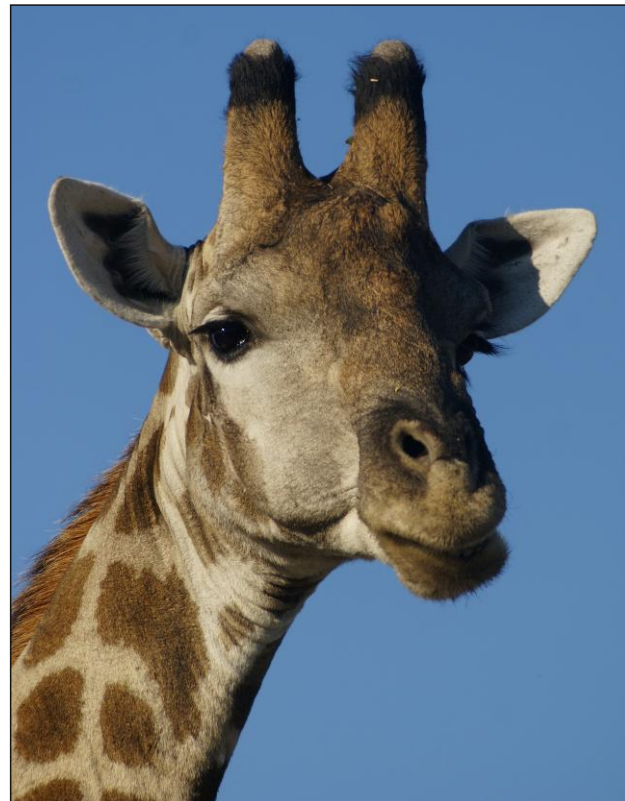


Foto : par Hans Hillewaert CC-BY-SA-3.0

Daa gurée kandi n dā ma

əlan na na jənjənjə. Ushilé upəl-
mə nı, a ti fol dāa awa banyū
[2 h] ma.

A ti sərə alee dāa buja akoo-
n'ıkolom (26) halı akoo-na-təb-



Foto : pixabay.com

Arée kanulo

n'ikolom (36) na kanƙam ma, ɗulinya nɩ naa aye cii.

Ɗaa a na sara ŋkulo nɩ ma

K'a na sara andɛndɛn na. Baŋkulo nɩ, basoro ba na yɔɔ na wu ncɛn. K'a lee abɔrɩ ndee a na ɗa aɗo ɩkanƙra nɩ ma na, buɗupi nɩ n'uteru nɩ na a na ɗa. Buɗu a ɗa Garɩɗontɛna nɩ ma na gɛɗ, tɔɔ na Nyeme afɛl na Caɗ halɩ Saut-afrika.

Abɔrɩ ɗe a lee gusɔrɩ gusɔrɩkɔnɔ ku ɗulinya nɩ, ama ulau [dessin] nɩ na a na fɛlɛfɛlɛ.

'Ujɩ ujɩka

K'a lee abɔrɩ ndee a na kur ntanƙɔ ma na. Guyo kabɔ n'iyupi nɩ a na kur. A ti sɛra akur guyo ŋɔɗɗee gu shemelan ɗaa ɩmɛɛtɛr banɩn na gusau [5,50 m] koo banɩn n'isɛna ɩshɩnan [5,80 m] ma, kabɔ.



Foto : par Muhammad Mahdi Karim
GNU free documentation licence

Ɗaa gurée gu na ji guyo kabɔ ma

Ushilɛ upɛlmɛ nɩ, ujɩ ndee ba na ji guro kasáà ma, kuɗura na gɛɗ atomò ɩshɩru-na-tɛb [70 kg] ; gu-lɛma kasáà, kuɗura na gɛɗ atomò kulumɩ [7 kg]. A lee abɔrɩ abum-bɔnɔ ndee a na ŋum ma na, naa naa wɛgɛ ɗaa ice ma.

Ama abutunyemka ka bu yɔɔ awu gɛɗ na, ɩshilɛ ɩnyɩ koo unɩn n'ɩnɩn nɩ a na nyem buto.

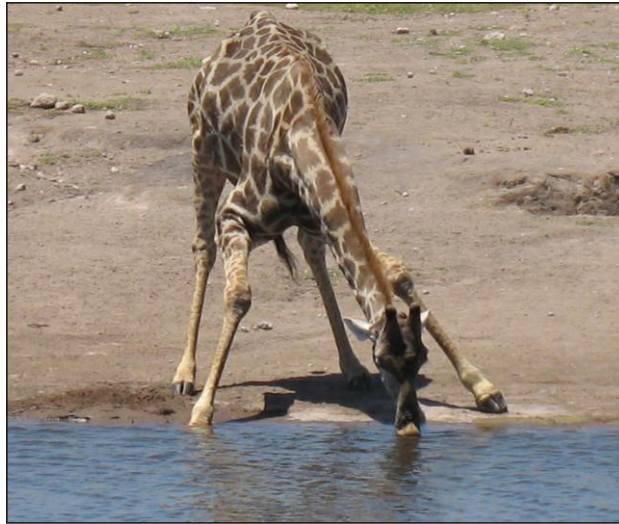


Foto : par Anagoria CC-BY-3.0

Ɗaa gurée gu na nyem buto ma

Ɗaa a na sɛba buɗuma ma

Kaakɔɩ ga ti sɛba buɗuma ga ta wôɗa ɗaa buja bunɩn ma. Bubu ɗu k'ɔ wôɗa tam na, ama gaja kanƙɔ anontaja na tɛb-n'ɩnyɩ kaja nɩ na ba na ŋum na wu. A ti toŋo ncɛna halɩ ɩɗɔɔ tɛb-n'ɩnɩn (15) naa aye ŋum. A ta naa yêe a ŋôm, a na yiɗe àlan na aŋum. Ndɛn gapi ga ti sɛra acii. Ama a ta ŋôm aboŋo, a na yiɗe yiɗe asaa upur ; na k'aa ta asɛba unyarɩ na, aɗe sheu apala ji. Ga ta tâ, aɗe tɔɔ ji atɩ lugo gaɗupi nɩ naa ɩguuni baa pàà ti kûr ji na. Gapi gaɗɛndɛn ji a na ŋum, banyɩ kuŋum k'ɔ yɔɔ na.

Kaapi gajala ba na ŋum kpaari ma, ga ti lama ɗaa ɩmɛɛtɛr banyɩ [2 m] ma, naa naa ɗur ɗaa ɩkiloo



Foto : pixabay.com

Gurée na kaapi

ɩshɩnyɩ [40 kg] halɩ ɩshɩnan [80 kg] ma. Buja banyɩ nɩ, ŋkpala ndɛnƙɔnɔ nɩ a na ŋum. A ti shee upur bunye akpala tuutuuma naa ushilɛ u ye cii. Ga ti nyara ɗaa ɩɗɔɔ tɛb-n'ɩnyɩ halɩ tɛb-n'ɩkolom ma, ama naa aɗa na kannari halɩ buja banyɩ na gusau. Kannari n ti sɛra akɛ guuni koo ŋku-nakuna, upur lan.



foto : gurée pixabay.com, ɩbɔrɩ opencipart.org

ɩɔɔrɩ nde a ti laa na faɗa atu gurée gu yiɗe ma, kulamu

Nyeme (Nijer) karée

Atugusau atɩya gaɗuu ɩbɔrɩ baɗe ba ɗa asɛla n'atu ma na gɛɗ, Nijer nɩ. Bayɛɛja bucaariɩ lan na ɩbɔrɩ baɗe ba na tɛbɛ na sir.

Ama ɩgbɛ ɗɛn a ɗa na cɩ ɩbobo na shee ɩbɔrɩ baɗe bucaariɩ na bu-kɛu. ɩgbɛ ɗe a lee konƙaari halɩ bere ba pi atɩ ti kaashi wàà, ɩ sim ba tɔɔrɩ ɩbɔrɩ baɗe naa ba sɛra ayo-gɔ atugusau. Gaja 1996 nɩ, ba tur ɩbɔrɩ baɗe ma, ba pa ɩnyɩ-na-tɛb (50). Ama gaja 2011 nɩ, ɩgbɛ ɗe akonƙaari lan ɩbɔrɩ baɗe ba pi ti ɗoo giwa-gɩɗɛn-n'ɩshɩnɩn-na-tɛb (310). Urɔɗ wáá, Nijer kampá ndee ba na yiɗa wàà Kure ma, kaguɗo nɩ na ba ɗa, ɩɗe ti lee Nyeme kagunyisonolan.



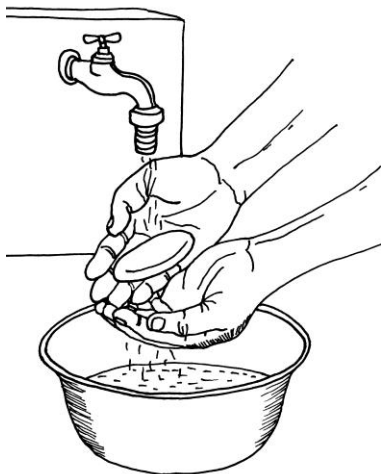
Angonka :
IBRAHIM
INUUSA
Malookiya

Akalaafiya a ɔa akanye ni!



Samaa anunii, basoro na basɛmprɛ, bapi na banono, ɪ sim gɪsabta gɪ yɔ̃gɔ ashee atɔ. Aɔɔ-waa atalaafiya a ɔa atanye ni, naa aɔa kpa-taku ashee atɔ.

ɪ sim gɪ ta lɛɛ buko buɔɔn n'atanye abono, gɪ naa shɛre ɪ. ɪ ti kɛl ɪshɛɔ tuutuuma ɔaa: ɔram n'ɔkɔrɔ n'acɔnɔ ɪɔurka kɔshɛɔ ma.



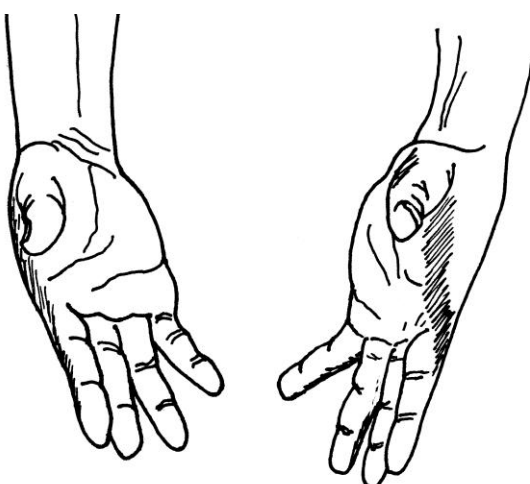
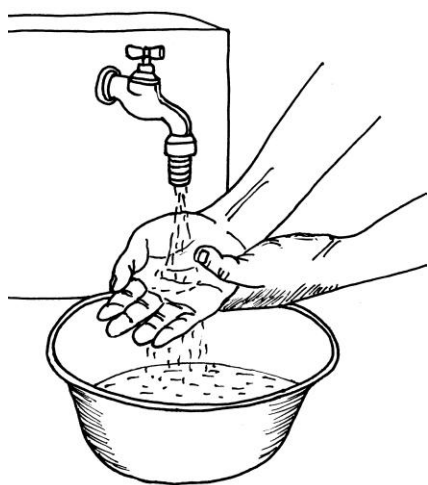
Kɛde ma sɛa banun mbaɔee ɪ sim arɛ a naa shɛre 'anye ma :

- Ʋ ta cɛ ɲɲɔ ni koo ɔ ta kɔ ayoyee, ɪ sim á shɛre akanye.
- Ʋ ta naa yɛɛ á jɪ ɔjɪ, ɪ sim á shɛre akanye.
- Ʋ ta naa yɛɛ á lɛɛ ɔjɪ, ɪ sim á shɛre akanye.
- Ʋ ta naa yɛɛ á shɛɛ bapi ɔjɪ, ɪ sim á shɛre akanye.
- Ʋ ta lɛa bapi kembɛ, ɪ sim á shɛre akanye.



Kɛde ma nnyɛmɔ ɔaa gɪ lɛɛ naa naa shire atanye gɪshɛɔ, naa ɔshɛɔ ɔɔn ɔ pɛa kpɛa atɔ na ma :

- Buɔto bu ba na ɔɔ anye ni cei, naa aɔɔ nfu-fɔɔ cei.
- Ʋ bono ma, aki krɛkrɛ akanye n'akisɛwa kɪfɔɔ ni api akɛbɔnyɪshiridu lan, ɔaa waaci kisɛna tɛb-n'ɪnɔn (15 s) ma.
- Ʋ bono ma, aki sɛkɛl ɪ gɪshɛɔ, naa apala ɪ kɔ na gɪsɛrɛ, aɔɔwaa papaɔ koo toko ndee gɪ ni shɛr na ma na ma, kɛ ba na cɛm baa sɛa apaɲa na.



Arɛ ndee a pala ɪ na tɔr galei ngade ma na gɛɲ, ɲkulo ndee n ɔa ashee fɛɛ kɔla lan ma (Corps de la paix) kandiyar, Bashɪɔ.



Ɖaa ba na lee pɔmpɪ asasaka ma

Ʊ ta naa yêe Ʊ lêe gadushirekanye, shee Ʊ lêe asɔla na dɪyaasu koo gaduleeka ɔjɪ, naa anyɛshireka dɛ Ʊ sêra amɛnɛ n'atɔ. Gadushirekanye gadɛ, na ba na yɪda wàà, pɔmpɪ asasaka.

Ayɔkɔ ba na lee na pɔmpɪ asasaka ma

Ʊlitiri banɔn kasulo ɪnyɪ, ɔlɔ, gɪcipi, akali ɪnyɪ, giradɪ, bɔbɔlikɛli bɔnyɪ

Gɪ yîu ma atapɔmpɪ asasaka

Ʋ ta naa yêe á lêe pɔmpɪ asasaka :

- Ʋ na ko akulu ɪnyɪ nɪ ayɪu akali atɛn naa atɔɔ giradɪ atɛr afana n'akɪnrɛɛ, naa araɔ asulo ɪnyɪ dɛ.
- Ʋ raɔ aboɔo ma, akɪ cêda gɪnyine kɔpi laɲ na gɪcipi naa acêda gɪfɔli nsulo kɔbo laɲ atɛɲə na kaano alanlaɲ cei,
- naa akara ɔlɔ asulo kɪpi dɛ kakulu nɪ akə ɲkɔra n'a-tɛntɛn Ʊ wôda ndɪ naa Ʊ pàá tɪ fôdo na.
- Ʋ boɔo ma, akɪ dũ bɔto nsulo ndɛn nɪ, naa adɔ bɔfɔfɔto nnyɪɔtɔja nɪ, naa akidɛ bɔto koo bɔfɔfɔto Ʊ pàá tɪ sɔla n'akulu dɛ na.
- Ʋ boɔo ma, akɪ lâa giradɪ akara asulo kanye nɪ naa atɛr akali laɲ ;
- naa ari asulo kɪlɔ atɔɔ na bɔbɔlikɛli bɔnyɪ apa-dapaɔa. Bɔbɔlikɛli bɔnyɪ bɔdɛ, bɔ lee ka ɪnyɪka á nyî naa nsulo n pîle asasa na bɔto ma.
- Ʋ taa sêra ashɛmɛ asulo dɛ laɲ bɔto na nɔfɔɔ naa a naa yô Ʊ na fɛlɛfɛlɛ.

Pɔmpɪ asasaka kanfaani

- Kayɔkɔ k'ɪ sɔm ɔyɛɔ na, k'ɪ kanɲɛr gɪyá na.
- K'ɪ na pɛɛpɛɛ bɔto tuutuuma na.
- Ʋ ta shîre aboɔo, k'á kɔɔ na fɔm pɔmpɪ dɛ halɪ ɔshɛɔ ɔfɔli ɔ kɔɔ tɪ rodo akɪ na. Adɔwaa ɪpɔmpɪ basaaka, arɛ a ta tîne n'anyɪɪwa naa ashire aboɔo, adɛ kɔɔ fɔm gadu gadɛ nɔɔ a cee fɔm n'anyɪɪwa atine ma, naa ariɲ ; k'ɪ cɛm na.

Arɛ ndɛɛ a pala Ʊ na tɔr galei ɲgadɛ ma na gɛɲ, ɲkulo ndɛɛ n dɔ ashee fɛɛ kɔla laɲ ma (Corps de la paix) kandɪyar, Bashɪɔlɪ.



Ʊfoto: ƱSIFU Rahinatu

Gukɔnɔ gusɔrka gu lee ŋɲuro ncamka nɲi

Akɔnɔ isheeka iminti baturka pi



Foto : KPAŊŊŊ Estel

Ushilé baa upaŋa na, bere ba ti fəda n'itakuku kókò n'ulɔrɔ. Bashɛdɛka badɛn ba wɔda akɔnɔ kabukaata ba kîde na pi ba ŋê balaafiya. Aɖuwaa, k'ɪ wɔda uləmə dɛn ba shêe arè naa kuləmə u pra akɔnɔ ma na. Ama ba taa sêra alaa arè dɛn 'akɔnɔ aɖu arè ashe-dɛka. Laŋ na akɔnɔsheeka ɪ lee kpataku. Aɖuwaa ɪ nu sêra acam ashe-dɛka aŋɲuro alam atən.

Mu nu ba yɪda wàà, akɔnɔsheeka ?

Akɔnɔsheeka ɪ lee buko budɛn bu arè a na shee n'usɔlu ma. U ta shee akakɔnɔ, k'ɪ wɔda ba tɔ ba sêla akɪ na. Ama arè a ta naa shêdɛ, n'ɔ sɔlu, ba ta naa yêe akɔnɔ ba dɔ nɪ, akɪ ce atɪ shee akakɔnɔ baɛ ba dɔ nɪ.

Ba na laa akɔnɔ ma, ɪ wɔda ifələ ndee nɪ ba na dɔ akɔnɔ de ma. Ifələ de nɪ, ɪde wɔda buto budɛn ba dɔ ncən naa akɔnɔ de ɪ pàá fol

apra akɔntontomo na ma laŋ. Ba boŋo ma, baɛ ba tɔ ufələ de na kakɔnɔ atɪ dɔ friigoo ndee a na dɔodɔo ayɔko ma nɪ, naa akɔnɔ de ɪ pàá pêpêe na. Ama akɔnɔ de ɪ ta lêe ushilé akoo-na-təb-n'unun, kə ba kɔw sêra alo ɪ na, shee ba bɛda ɪ.

Uyɪdɔ ashee akɔnɔsheeka

Atəbaya, atəbana, atəbaŋono, atəbapal n'atəbasoro, bere ba ti ci atlogita nɪ ashee akɔnɔ ɪ na mana ba naa dɔ pi ma laŋ. Basəmprə ba ta cê buŋuma ba ti ci, akɔnɔ k'ɔ-manu laŋ. Bapi ba ti ci, gushilè gu na caaru pi naa akɔnɔ ɪ na mana ba naa dɔ pi ma laŋ. Bere ba ti lee saratɪ n'itakuku n'ulɔrɔ. Ba ta lêe saratɪ gəŋ, bakɔnɔ tuutuuma ɪ na fur atən. Ba taa pi akpa logita nɪ ma, shee ba dɔ pi akɔnɔ.

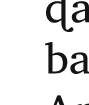
Akɔnɔ ɪ ta shee m̄ana logita de nɪ, ɪde pra buce kaaleɪ ga kpa. Itanjika ɪ kpa aɖuwaa ba ti sêra alə

anyɪn wàà, akɔnɔ ɪ mana atɪya. Baɛ ba faŋa anyɪn mpá nfɔlu. Gɪ ta tɔw dɔa Bashɪdɪ kakəmin nɪ ma, ba taa sêra alə anyɪn wàà, ɪ cê Jugu. ɪ ta kpâ Jugu, baɛ ba lê anyɪn wàà, ɪ tɔwə unyɪŋca ace Tanjɛeta. ɪ ta lêe sàà, anyɪn ŋê ŋkəŋ. Na k'ɪ lee ndɪ nsanka na, baɛ ba kɔw pî n'anyɪn Kparaku. ɪni de wàà, ɪ pra itanjika ashee anyɪn.

Naa atəbere ba pàá kɔw na cî wàà, akɔnɔ ɪ mana ma laŋ na, gɪ lêe ma koŋkaari na ce atɪ na shee atakɔnɔ ɪlogita nɪ. Aɖuwaa arè k'a na yɔ ushilé ɪ ti pi wàà, k'á yɔ na akɪ kókò akarè dɛn na ba naa dɔ akɔnɔ na ma laŋ.

Mu pala ka aŋɔnka a sɔba akɔnɔsheeka ?

Bukɔɪ bu pala n sɔba akɔnɔsheeka ma na wàà, gɪ sɔ sukuru kaŋku nɪ ma, na logita kəbatənleeja mba-dee ba na lee akɔnɔ kantəma ma,

		Asheeka								
		Arè	O-	O+	B-	B+	A-	A+	AB-	AB+
Acamka	AB+									
	AB-									
	A+									
	A-									
	B+									
	B-									
	O+									
	O-									

Akɔnsura ndee ɪ ɔa ma

Atu bere gi ɔa ma, atakɔnɔ ɪ ɔa ɔa akulo akulo. Akɔnɔ de gboo ba na kun akulo de ni usheu ni. Ama naa ba yô wàà, akɔnɔ nde ni arè nde a wuɔa, bere mbaɔee ba na kide akɔnɔ logita ni ma, ba na laa karè 'akɔnɔ ni cei ace ati kide ɪmaashun ni naa aye yɔ 'akɔnɔ kan̄kulo. Gəŋ ma baɔe ba yɔ akɔnɔ ndee ɪ sim ba dô ni ma. Akɔnsura ndee ɪ ɔa ma na gəŋ : A+, A-, B+, B-, AB+, AB-, O+ na O-

Foto nde a ɔa na gunyɩpene wàà ma a ti faŋa ɔaa akɔnɔ kakulo ɪ na kpa ɪwor ni ma : O- a na shee akulo ɪjunii, ama O- andəndən a na shee O-. O+ a ti shee O+, A+, B+, AB+ na AB-. ɪ ɔa gəŋ halɪ ati boŋo na AB+.

ba kpa. Ba kpa ma, naa alə wàà, bashɛɖɛka tuutuuma ba ɖa logita nɪ. Akɔ̀nɔ nɪ ba naa ɖû pɪ naa ba fôra. Lan na baɖe ba pɪ atɔ suku-ru kəbapi, gɪ fôra bɛrɛ baɖe ashee ba laa atakɔ̀nɔ atɪ ɖɔ pɪ. Gɪ sɛ ma, ɔɖən k'a ta na. Na n ta aɖoo ace ti shee amakɔ̀nɔ. N ɖoo ma, na ambasoro ba tər amɔ̀nkəm. Ɖaa n səba akɔ̀nɔsheeka ma na gən.

**Anja naa sêra ashee akono ba du
ashedeka?**

Arè alaafiyayar a wuḍa buja tɔb-
na-ganaana (18) ace buja ishɪriu-
n'unun (65) naa uḍura u tɔ atomò
ishɪnyu-na-tɔb-n'unun (55) ma, a
taa sêra ashee akɔnɔ. K'i wuḍa
usoro na, k'i wuḍa usɛmprɛ na,
k'i wuḍa anɛma na, k'i wuḍa
cɔɔciyar na, k'i wuḍa wàà, ari-
ḍono na, gɛŋci k'i saŋ kɔɔ wuḍa
wàà, mpɛu nfɔnɔɔyar na. Bɛrɛ ba-
ɲunii ba taa sêra ashee bakɔnɔ
acam ashɛḍɛka aŋɲuro a pàá ci
na.

**l ta naa yêe ı shêe anyakɔɔ,
ŋka na ı nu cê?**

1 ta wôḍa niya na yɛɛ ɪ shêe
 akɔ̀nɔ́ acam bere banjuro alam
 atən, ɪ tu sêra ace ɪlogita babum-
 bɔ̀nɔ́ nɪ baa ŋka na ɪ shɪ ɖa. Ama
 Bashɪɖɪ kakɔ̀min nɪ, Bashɪɖɪ upa-
 cine nɪ kalogita abumbɔ̀nɔ́ nɪ na
 ɪ sêra ace atɪ shee anyakɔ̀nɔ́ kókò
 ɖaa ba na kul wàà, ba tɪ yɛɛ ba pɪ
 atɪ laa akɔ̀nɔ́ anyumpá nɪ ma, ɪ tu
 sêra ace atɪ shee. Gɪ ta tôw ɖaa
 Carashɪ kaprefektiir nɪ ma, ɪ tu
 sêra ace Carashɪ kalogita abum-
 bɔ̀nɔ́ nɪ atɪ shee anyakɔ̀nɔ́ acam
 bashedɛka ba pàà cɪ na.

**Naa ba ye səba akonolaaka, bai
na ba na sara?**

Naa ba ye səba akɔ̀nɔ̀laaka ashee-
ka sul, ba na səba na bulitabaka
bu. Utabu de ni na asheeka a na
lə abuja a wuɗa ma, n"uɗura,
akɔ̀nɔ̀ lə ushilé ndee ashee akɔ̀nɔ̀
ɲkənja ma, naa alə 'alaafiya kan-
ɗawa ɪ ta jî wàà, a wuɗa ushedu
ɗən kókò a shee akɔ̀nɔ̀ ma, ɪ lee
ni nawiya ɗən. Aki ndee k'a shee

Akɔnsura ndee ɪ da ma

Atu bere gi da ma, atakɔnɔ ɪ da da akulo akulo. Akɔnɔ de gbooba na kun akulo de ni usheu ni. Ama naa ba yô wàà, akɔnɔ nde ni arè nde a wuɗa, bere mbaɗee ba na kiɗe akɔnɔ logita ni ma, ba na laa karè 'akɔnɔ ni cei ace atɪ kiɗe umaashun ni naa aye yɔ 'akɔnɔ kanɗulo. Gəŋ ma baɗe ba yɔ akɔnɔ ndee ɪ sim ba dɔ̂ ni ma. Akɔnsura ndee ɪ da ma na gəŋ : A+, A-, B+, B-, AB+, AB-, O+ na O-

Foto nde a da na gonyipene waa ma a ti fanga daa akono kakulo 1 na kpa 1wor ni ma : O- a na shee akulo 1junii, ama O- andandon a na shee O-. O+ a ti shee O+, A+, B+, AB+ na AB-. 1 da gany halu ati bono na AB+.

akakɔ́nɔ aya na ma, ba naa lâa
akakɔ́nɔ, ba na ce na ɪ na atɪ kide
na maashun mana ɪ ta jî wàà, ɔ
wuɗa ushedu dɛn naa akɔ́ kide
akakɔ́nɔ kan̄kulo ashee akɪ. Akɔ́nɔ
ba na laa asheeka agulo nɪ ma,
kuɗura ŋunii kpataa ide ti lee
isɛna awanyu-w-n'ishinan (480 g).

Akɔ̀nɔ̀sheeka gaja gapɛlmɛ nɪ,
 ʊsɛmprɛ a na shee ma, akpala ɪriu
 nɪ, aɖɔwaa ɲɔɔ ɪnannan nɪ ba-
 sɛmprɛ ba na shee bakɔ̀nɔ̀. ʊsoro
 a na shee gaja gapɛlmɛ nɪ ma,
 akpala ɪnan nɪ, aɖɔwaa ɲɔɔ
 ɪriiri nɪ basoro ba na shee bakɔ̀-
 nɔ̀. Akɔ̀nɔ̀ ba shɪ na laa ɪ arɛ agulɔ
 nɪ kpaari ma, ɪ na sɛba ʊfubu na
 k'ɪ wɔɖa ɪ tɪ tɔɔ tam ɖɛn na.
 ʊɖɛn a pàá tɪ tam wàà, ɪ tɪ tɔɔ
 tam na. 

Anjoka :
USA ASIS
Rahaman



Mu nu ŋkólí ?



**Kə ba na kpa b̄to ni
naa aye na car
akacogoto na.**

Foto : Apempejeka : ISIFU SŪMAANŪ Mustafa

*Gacikori ŋaḍee
ga kpər ma,
na ŋkōnakōna
ba na man na nyem
b̄to.*



**Cei cei kujiu k'ũ
na s̄nja gan̄ na.**



foto : Apempejeka : FAFANA Mumuni

Ŋkólí n lee ɔləu ɖən na arè a na s̄ra alə kpaari awalawala bulei tuutuuma ma. N lee gufaŋa kaas̄ŋsi na. Ba ti s̄ra akə ŋkólí naa asəba faawu, koo ba lêe faawu aboŋo naa aye kə ŋkólí. Ŋkólí n ti s̄ra akal n'arè gufaŋa, aburo 'uci-ne. Galaŋ ɪ sim gi yô akólí ɪkəka na kumaana, naa atəbuliləka ifaawu ni bu naa na san.

Atigikrə anii gi wuḍa akólí páá ; baḍən ba yɔ, baḍən kə ba yɔ na. Galaŋ na GuGu kaŋ-

kulo n na yuga akólí arisəma baa apaŋa na WasAp na shee bere atəncacau kinyipi ni. lfo-to mbaḍee ɪ na ŋə àlan̄ wáá ma, akólí ɪḍən kəbaja pi gəŋ. Gəŋci gi na pempɛŋe atakólí ɖe naa aye togo.

Aki ndee ɔ na yee ma, aki câm atanomba 0 0 2 2 9 66 66 11 11 aḍu akunyipi ni na nyiḍa GuGu. ɔ ta bôŋo, aki kpâ WasAp ɖe ni atogo akunyida WasAp laŋ ashee atu naa alə atu wàà, ɔ ti yee akólí. Gəŋ gi tu naa tôgo akólí na

shee aki. Gaja ga shêe atu sàà.

ɪ tu s̄ra gboo ace atenterneeti kaafala ni atɪ yee akólí ɪŋono ndee gi cee togo boŋo ma.
revue-gugu.org/proverbes

GU GU

Ŋŋonka :
ISIFU
SŪMAANŪ
Mustafa



Nawaaliyatu na Matinu



Ʋcãpãru

Matinu na Nawaaliyatu ban̄kælè nı karè d̄en a lee poliisi na.

Gajaka gad̄en jı arè d̄e a ta acãpra agulɔ akara 'ap̄eu sɔja kija. Baa aña a shı n̄u ḡen ma, na ba cãpra na cu nı, na shee nı girma. Atɔ na ce d̄aa giten̄shile ma, ad̄e fod̄o ı bon̄o, na ber̄e bad̄e, bad̄e ba ti lee faawu. N̄k̄en na ḡuyà d̄en a l̄e wàà : « Heee ! Asheer̄e toko n'arè. »

Id̄e ti lee Matinu na Nawaaliyatu b̄unyine nı. Na Matinu a l̄e wàà : « Shee gi l̄aa gufaña naa ba cɔɔ d̄u atu ban̄ono nı gboo. » Na Nawaaliyatu a l̄e wàà : « Ijã oo ! » N̄k̄en na Matinu a l̄e wàà : « Naa ba d̄u atu ban̄ono nı, n tã ma k̄ara toko aña n̄omba d̄en ál̄an̄. Naa ma s̄eu gunyanu gud̄en d̄aa n̄k̄ak̄oo ma, as̄e takuku lan̄ na lee seemija. »

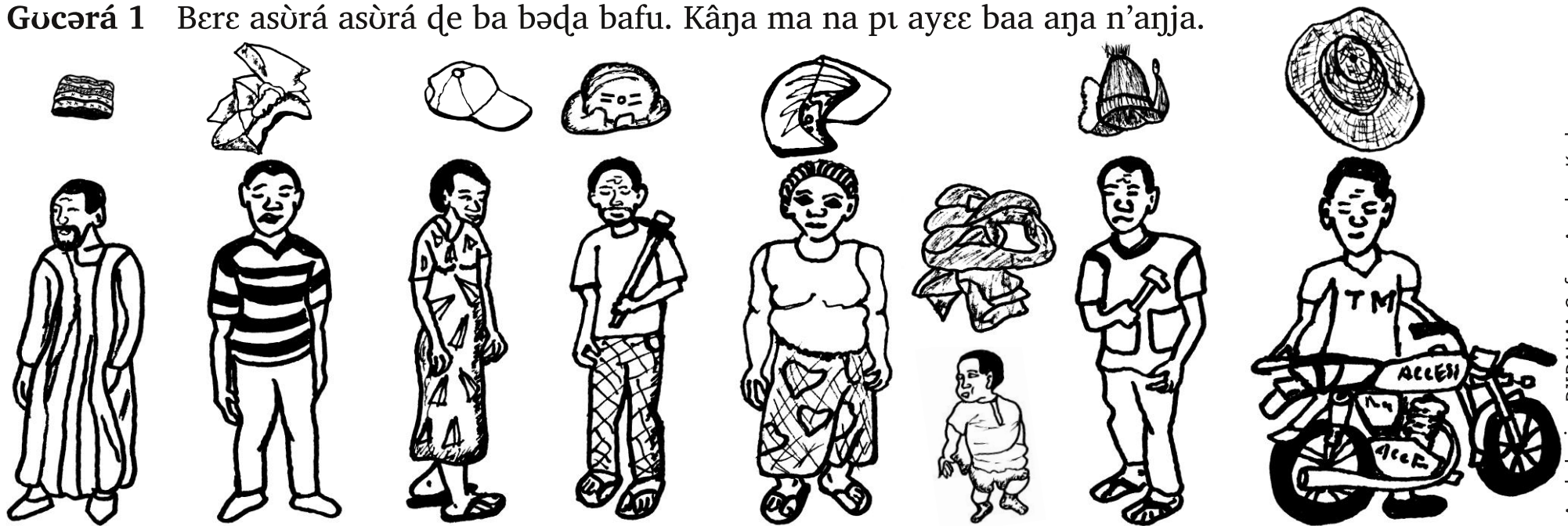
Na Nawaaliyatu a l̄e wàà : « Amu gboo, n tã ma s̄eu meeshi kanfu

naa ayee bakurka batoko akara, ayee meeshi na gatana at̄er̄ tebiri lan̄ d̄aa akurka ma. »

Ba cãpra balɔ abon̄o ma, na Matinu a kpa na taba Nawaaliyatu wàà : « Nka na gi na ce ? » Na Nawaaliyatu a l̄e wàà : « U ti yee meeshi aa ? » **GUGU**

Aña nka : ISIFU Rahinatu

Gucará 1 Ber̄e asur̄a asur̄a d̄e ba b̄ed̄a bafu. K̄aña ma na pı ayee baa aña n'anja.



Gucará 2

K̄id̄e ma ıbii mbađee ba d̄a gaku-piri n̄gađe nı ma, naa alaa aȳk̄o-karaka kayıd̄a.

agbada, bomba, cogoto, d̄ambara, gad̄anciki, buđanciki, guđana, ađana, jaba, keefu, ıkeefu, kootu, **kpanleeke**, mbebe, abebe, mb̄ooshı, ab̄ooshı, nfu, n̄kuro, n̄kurotuđu, **pooloo**, saaloo, s̄akeeti, sheeti, sh̄ooti, tekente, tobi, toko

Đ	A	SH	Ɔ	Ɔ	T	L	Ɔ	S	Ǝ	K	Ǝ	Ǝ	T	L	N	B
K	GB	G	A	Đ	A	N	C	I	K	I	J	A	B	A	F	U
U	A	Đ	A	M	B	A	R	A	Ǝ	P	Ǝ	B	Ɔ	T	U	Đ
R	D	SH	Ǝ	Ǝ	T	L	T	O	K	O	KP	Ǝ	L	Ǝ	L	A
O	A	A	B	Ɔ	Ɔ	SH	L	Y	B	O	M	B	A	K	K	N
T	G	U	Đ	A	Đ	A	KP	A	N	L	Ǝ	Ǝ	K	Ǝ	Ǝ	C
U	A	Đ	A	Đ	A	S	A	A	L	O	O	A	L	N	Ǝ	I
Đ	C	O	G	O	T	O	B	I	K	O	O	T	U	T	F	K
U	G	M	B	Ǝ	B	Ǝ	M	B	Ɔ	Ɔ	SH	L	T	Ǝ	U	I

Gbantolo

À1ó

Guyà dən a ɖa ka n'ufirishi banyu. Ba ta wûɖa galei na yɛ ba lê, shee ba wâla asə. Ʒkəlɛ ndee ba na yɛ ba sêba galei ma, kə ba kɔɔ na kpe aɖiriu ɖe na. Guyà a na ta asaa 'ufirishi. lɖe saa bɛrɛ banyu ashee galei gaɖe kuləu. Kə ba kana wa asə beriu alə galei awaɖa ayo na.

Kaashī na apanā ?

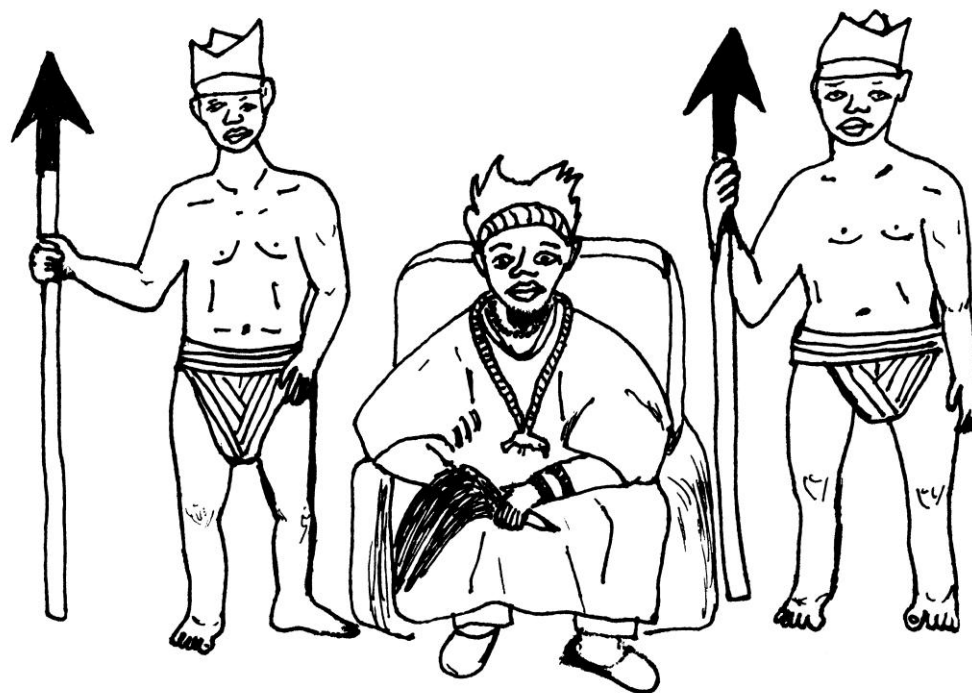
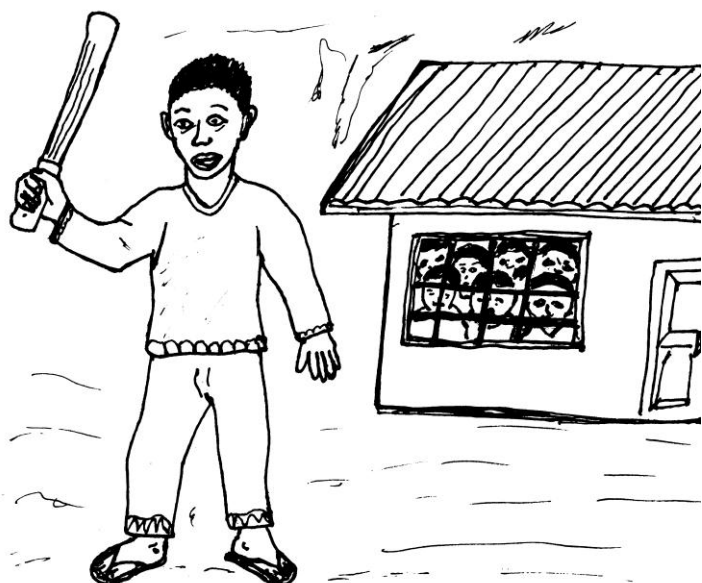
[illegible]

foto 3: IBRAHIMA S. Yausa, Bashidı



Gbantolo

À1ó

Galaadi gadən ga ɗa ka naa ari bere adu ŋku ndɔŋkɔnɔ nɪ. Ga ta naa yêe babukaata, gade ga tɪ laa pɪ gɪdɛndɛn na laa adi.

Մս ու գաղ ?
ՏոճՍ

Gbantolo

À1ó

Guyà a tàm amù, kə ma yiđe na, na ceecee, ama
udən a tònɔ amù akpa guyà sul.

Mu nu gəŋ ?

Արեւսածոց քաղաքի մէջ ընկած է Սուրբ Եղիշի վանքը՝ Երանոս Բ Բագրատունիի կողմէն 1040 թ. հիմնադրուած։



Gbantolo kaashɩ Gugu ganaana kaja nɩ, mbusau 17^{ja} lan
Gbantolo asɛbaka, kaashɩ na gɛn wàà :

Gauyasu ag yide tepidi lard na sas utlure.

[illegible]

Akəka :

GOMINA Masauđu, Penelan



Mu nu ba na yɪɖa wàà, “gunyɪpenɛlan”?

Atəbaɲunii gɪ yɔ n’anii “gajakalan” ɲkəɲ na ushilè ɔ na ɖoo na ma, naa naa fəɖa na “gutenɲshilelan”. Inɪ nɪ ba na yɪɖa na gɪfaraɲshɪkrə wàà, [est] na [ouest].

Nnyəmə ba tɪ lə atɔ wàà, bukɔɪ ba na yɪɖa na gɪfaraɲshɪkrə wàà, [nord] na [sud] ma, na ba na yɪɖa n’atigikrə anii wàà, “gunyɪpenɛlan” na “gunyɪsonolan”.

Ama bai na gɪ sêra na yɔ, ɪ ta jɪ wàà, “gunyɪsonolan” ɪ lee ka [nord] yaa [sud] ? Baɲono ba kuɖa ashee atɔ wàà, arè a ta bôɲa agayɛ ashee na gaɖui ushilè ɔ na ta ma, ɲkəɲ na gajakalan. A ta kɪɖe n’agunyɪpenɛ, ɲkəɲ ɪ lee ka [nord], n’agunyɪsono ɪ lee ka [sud].

Foto: ISIFU SUMAANU Mustafa

gunyɪpenɛlan



gajakalan

gunyɪsonolan

gutenɲshilelan



Foto : © 2017 Google - Map data © 2017 GoogleImagery © 2017 CNES / Airbus, DigitalGlobe

Ɖaa gəɲ ma, gɪ ta yɪɖe Bashɪɖɪ kunyɪɲcakura ɔbumbɔnɔ nɪ, naa naa kɪɖe n’ukparakuja, gajakalan na gəɲ. Gɪ ta tɔɔ n’uca-maja, ɲkəɲ lan ɪ lee ka gutenɲshilelan. Gɪ ta bôɲa n’ɔjuguja, gunyɪpenɛlan na gəɲ, na Kutɔnu kuja, gunyɪsonolan na gəɲ.

Arè a ta yɪ ɖaa gəɲ ma boɲo, k’a naa lɪ na, aɖuwaa baa ɲka na a fəl, a tɪ yɔ nsau ndee a kun ma. ɪ ta tɪ pɪ wàà, agayɛ ga shɪ, a taa sêra akɔɔ aɲkəm. Ɖaa ɪ sim bere ba yɪ naa ba pàá na lɪ na ma na gəɲ. ɛɛɛ

Aɲɔnka :

ISA ASIS
Rahaman



Bashɪɖɪ kunyɪɲcakura ɔbumbɔnɔ

Tuur Efel [Tour Eiffel] a lee buko budɛn bu ɗaa gɪculupi gɪkaŋkra ma. Aruko ni ba lee na ni. Gafɔn-tɛna kampá ndee ba na yɪɗa wàà, Parii ma, ni na a ɗa.

Gustaf Efel [Gustave Eiffel] n'a-baja ba cɛ ka ni gaja kotoku-ɗɛn-n'awanan-n'ishɪnan-na-cɪni (1889), ashee Parii kayɔko ɪsoŋ-sono kuɗuú na ma anyau gba-gbaraa [Exposition universelle]. Ba cɛ ni na na yɛɛ ba fâŋa ɗaa buyɔu ufɔli u ce nyu ma. Ba cɛ ni boŋo ma, na ba shee ni nyɪɗa wàà, "Tuur Efel". Ba cee cɛ ni na wàà, buja akoo na a lêe. Kasáà, ɪɗe ti lee uyɔu ufɔli kusɛbu ni. Tuur ɗe kucɛu u tɔɔ ɗaa buja bunyɔ na kaŋkɛm ma. Ba cɛ ni na ɗaa ba na cɛ ɪraadiyoo n'asɛrɛ kaanten mana ma.

Tuur Efel ushemulaŋ na gɛŋ, ɪmɛɛtɛr gɪwa-gɪɗɛn-n'ishɪkolom-n'ɪnan [324 m]. Tuur Efel a lee ka buki ba cɛ bu shemelaŋ ɗulinya ni awu halɪ gaja kotoku-ɗɛn-n'awanan-n'ishɪkolom-na-tɛb (1930) ni ma. A lee ka buko mbu-ɗee bu shemelaŋ alee buja ishɪnyɔ n'udɛn [41 ans] ma.

Kuɗura na gɛŋ, ɪtɛn kotoku-tɛb-n'ishɪnɔn [10 100 t]. Kandɪ laŋ, aruko ɪkotoku-tɛb-na-ganaana (18 000) na ba cee lee aɗu. Kɪrika na ma [rivets] ɪ ti pele ma, n'ɪɲu-nii ɪ ɗoo ɗaa aruko bukuli-bu-nyɔ-n'ɪkotoku-awanyɔ-n'ishɪnɔn (2 500 000) ma.

Tuur Efel a wuɗa etaaj berɪu pɪ. ɪmɛɛtɛr ɪnyɪ-na-tɛb-na-kulumi (57) ɪ ɗa ka tɔɔ atɛn halɪ etaaj asɛbaka laŋ. Kuɔɔgu na gɛŋ, ɪmɛɛtɛr kotoku-banan-na-gɪwa-n'akoo asàu unan ɗeiɗei [4 220 m²]. A taa sêra acam bɛɛ ɗaa ɪkotoku-banyɔ-n'a-wanyɔ n'ishɪnɔn (2500) ma.

T

u

u

r

ɛ

f

ɛ

1

© 2017 Bertrand Rieger www.bertrandrieger.com



Bere ba ɗa Tuur Efɛl laɗ na cɔcɔ ni buto

ƙmɛɛtɛr ɛshɛnɔn-na-tɛb-n'ɛnɔn [115 m] ɪ ɗa ka tɔɔ atɛn haɓi etaaj anyiɔtaja laɗ. Kuyɔɔɔ na gɛɗ, ɛmɛɛtɛr kotoku-ɗɛn-n'awariu-n'ɛ-nyɛ-na-tɛb asàù ɛnan ɗeiɗɛi [1 650 m²].

ƙmɛɛtɛr giwa-giɗɛn-n'ɛshɛrii-na-tɛb-n'ɛkolom-n'ɛsɛna-tɛb-n'ɛrii [276,13 m] ɪ ɗa ka tɔɔ atɛn haɓi etaaj ariutaja laɗ. Kuyɔɔɔ na gɛɗ, ɛmɛɛtɛr giwagiɗɛn-n'ɛwɔkulumina-tɛb asàù ɛnan ɗeiɗɛi [350 m²].

Ɖoo ɗaa ba shɪ laa Tuur ɗɛ afana gbagbaraa ma, bere ɗaa bukuliakoo (20 000 000) na kaɗkam ma, n'a na cam. Bere tuutuuma ba

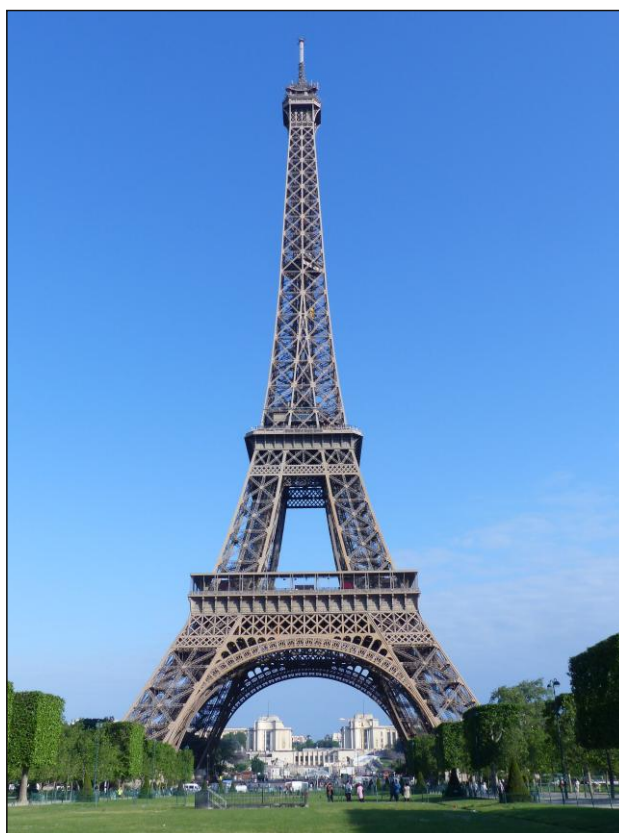


Foto: wikimedia.org CC-BY-SA-4.0 par Elekes Andor



Foto : Wikimedia.org CC-BY-SA-3.0 par Firebrace

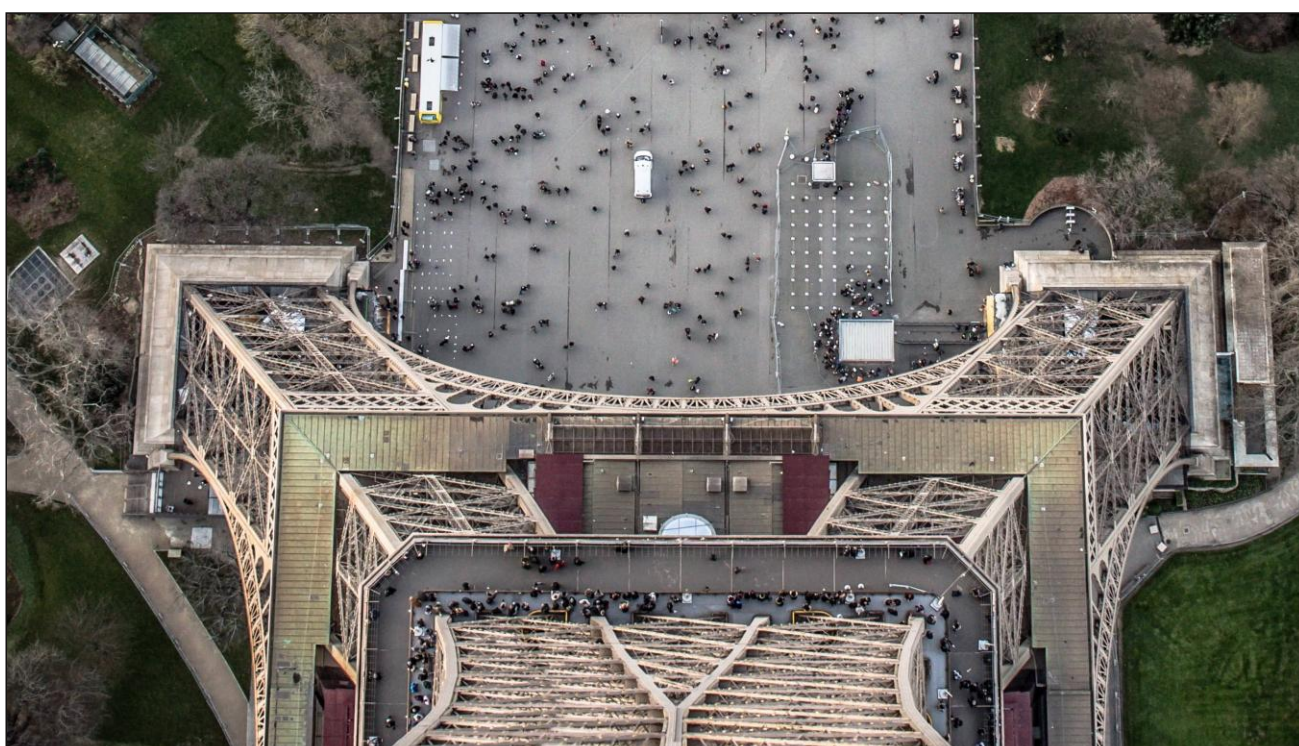
Tuur Efɛl kaetaaj ariutaja

Ʋrɔɗ wáá, arè a ta shɪ nê Tuur ɗɛn gaɗu gaɗɛn, agɔfana gu na fɛl Gafɛntɛna kampá nsɛbaka mbumbɔnɔ nɗee ba na yiɗa wàà, Parii ma, laɗ na. Aɗuwaa bukɔɔ ba na yɔ na Parii ma na gɛɗ. ɛɛɛ

Angonka :
FAFANA
Mumuni



Foto : pixabay.com CC0



Ɖaa ba na nɗa atɛn ɔ ta ɗâ Tuur Efɛl kaetaaj ariutaja laɗ ma, katɛntɛn gi ti nɗa bere na lɔɔri ɗɛn

Eshɛɛkɪ

Eshɛɛkɪ kagucɛrá [échecs] gu lee gucɛrá ngudɛe gu yɔɔɔ ndulinya nɪ ma na. Eshɛɛkɪ a lee uyɔɔ kagucɛrá ngudɛe bɛɛɛ banyɔ ba na cɛr ma na. Gucɛrá gudɛ, ba na laa aku nɪ kpataku laɲ, gubɔ koo pooku laɲ... na kɛu n'ɪkɔɪ. Kaku dɛ ɪ pa ɪshɪriu-n'ɪnan (64), naa awudɔ àtó ɪnyɔ afɛlɛfɛlɛ. Kɪkɔɪ ɪkɛuka na ma, ɪ pa akoo-na-tɛb-n'ɪnyɔ (32). ɪkɔɪ tɛb-n'ɪkolom (16) buto buɔono. Nsau nnyɔtɔja gboo n tɪ tɔɔ ɪkɔɪ tɛb-n'ɪkolom (16) buto bufɛnɔ. Baa gɪkɔɪ gɪpaɲa, na kaɲyɪɔ, na kutɛbu.

n'ɪshɪnɔn (500) na ba ye tɪ nɔm Annabi ɪsa. Kasáà dɛ, “Shaturan-gaa” na ba na yɪɔ gucɛrá gudɛ. Ɖoo buja kotoku-dɛn (1000) nɪ na Balaaribuja ba kpa na gucɛrá gudɛ Garɪfɔntɛna nɪ. Ɖoo buja awanyɔ-n'ɪshɪriu (460) nɪ na ba tɛɲɛ ari gucɛrá gudɛ kagupɔ. Eshɛɛkɪ kagucɛrá gu lee gucɛrá ngudɛe ba na cɛr ndulinya nɲunɪ nɪ ma na.

Ɖoo tam ndɛe gucɛrá gudɛ gu kpa Garɪfɔntɛna nɪ ma, ba cee tɔɔ ku na wàà, bayarɪ bagucɛrá.

ɪ wudɔ kayɪɔ afɛlɛfɛlɛ. Baa nsau mpaɲa n wudɔ guyarɪ gudɛn, gunarɪ gudɛn, ɪculupɪ ɪnyɔ, baɲantra banyɔ, ɪsuko banyɔ na bafumɪ ganaana.



Foto : par Adam Jones adamjones, CC-BY-SA-3.0

Bapi ba tɪ kɛu Eshɛɛkɪ

Bukɔɪ bu lee kpataku gucɛrá gudɛ nɪ ma na gɛɲ, arɛ a sɛra akɛ guyarɪ.

 **Gunarɪ** gu na sɛra na tɛbɛ, na jim na buɔu buɲunɪi, ama k'a sɛra ata aɔɔ gɪkɔɪ gɪɔɔn na.

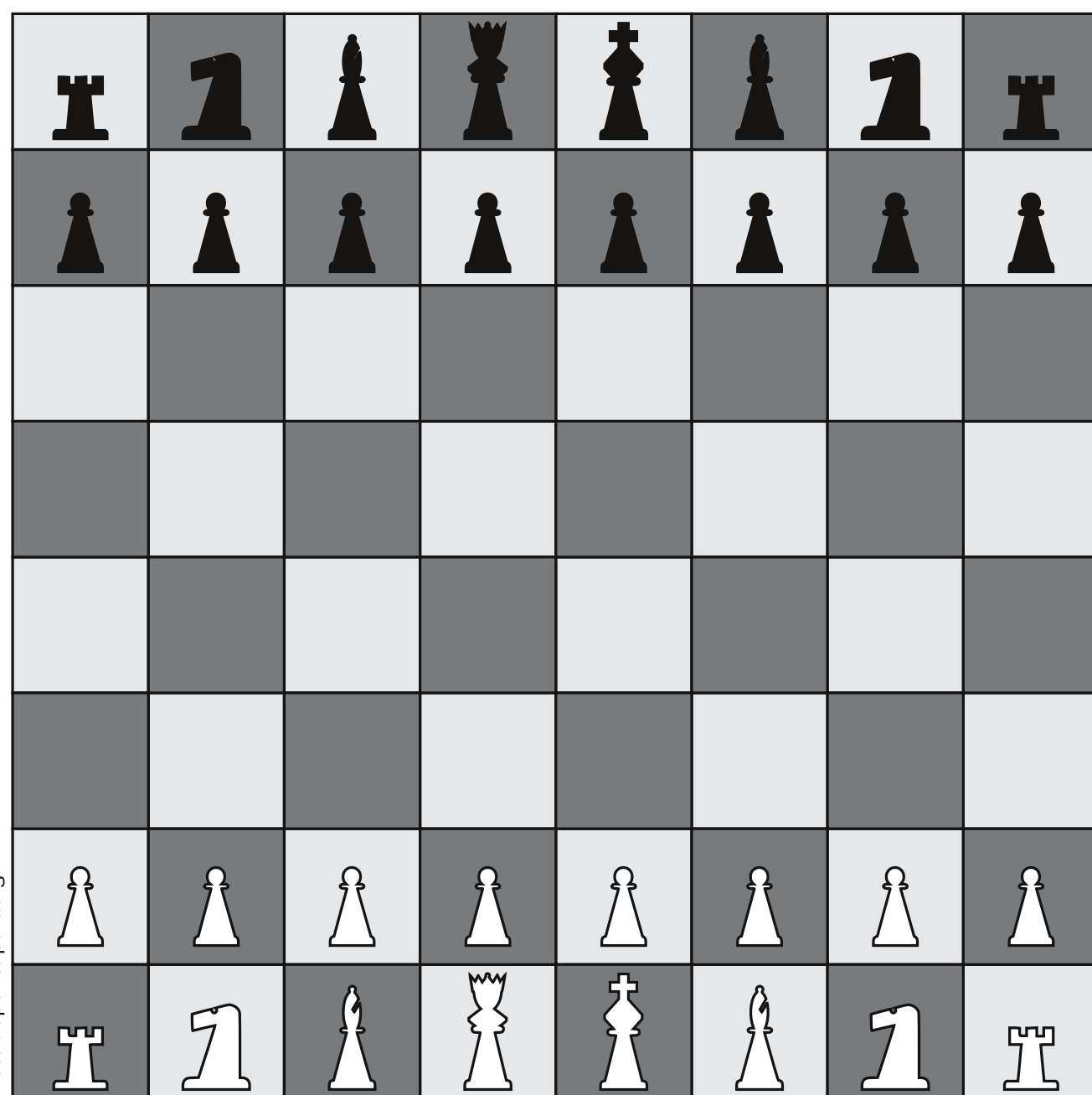
 **Asuko** a na sɛra na dɛ ɪkɔɪ ɪɲunɪi.

 **Aɲantra** unɪ a na sara nsau laɲ na.

 **Gɪculupɪ** gɪ na tɛbɛ gunyɪ-pɛnɛ na gunyɪsono laɲ, na tɛbɛ nɲu na nɲkɛm gboo.

 **Guyarɪ** gu na tɛbɛ nɲku na nɲku buɔu buɲunɪi.

 **Afomɪ** a na tɛbɛ nɲku ndɛn dɛn na ce nɲu. Ama ɔsɛbu nɪ, a taa sɛra asɛba na nɲku ndɛn koo aku ɪnyɔ. K'a na kɔɔ nɲkɛm na. A ta sɛra akim akpa gɪsɛna gɪboɲɔka kaɲku mboɲɔka nɪ, a tɪ sɛra apra gunarɪ koo gɪculupɪ kokoo aɲantra koo asuko. ɪkɔɪ dɛ ɪɲunɪi ɪ na kɛ ɪwor nɪ dɔa ɪ na tɛbɛ ma. Afomɪ andɛndɛn a na kɛ nsau laɲ.



Eshɛɛkɪ kukpatɪ na kɪkɔɪ

Gaɔɔ gucɛrá gudɛ gu ɔɔo ma, na kaɲyɪ kuceu

Eshɛɛkɪ kagucɛrá gu ɔɔo na Inɔɔya kaatɛna nɪ na. Gucɛrá gudɛ gu cee ɔa ɔɔo buja awanyɔ.

Ama ɔrɔɲ gucɛrá gudɛ gu pra acɛrá kaguyarɪ.

Ɖaa ba na kɛu Eshɛɛkɪ ma
Gucɛrá gudɛ kɪkɔɪ ɪkɛuka na ma

Nsau nfɔnɔ kaja a na sɛba akɛu naa nsau ndono kaja a ye kɛu. Baɔe ba ti kɛu na saa bawor.

Eshɛɛkɪ kacaacaa

Lɔndɔn kampá nɪ na ba sɛba alee Eshɛɛkɪ kacaacaa gaja kotoku-dɛn-n'awanan-n'inyi-na-tɛb-n'ɔ-dɛn (1851) nɪ. Ndulinya nɪ, ɪ wɔɔɔ ɔcaacaa bajala ashee Eshɛɛkɪ kagucɛrá ɪtɛnla tuutuuma nɪ. Ʋ-rɔŋ, gɪ tu sɛra alɛ wàà, ba ti lee kacaacaa abumbɔnɔ baa gaja gapa ndulinya nɪ.

Atɔɔ na gaja kotoku-banyɔ-na-tɛb-n'uriu (2013) nɪ halɪ n'ɔrɔŋ, usoro ndee ba na yɔɔɔ wàà, KARLSEN Magnus [CARLSEN Magnus] ma, a lee ka gucɛrá guɔe kawuka. A wɔɔɔ buja akoo-n'ikolom naa a lee Nɔrfɛsh kaja.

Igbe ndee a ɔa ashee Eshɛɛkɪ

akɛuka kacaacaa ma, a na wala ndulinya ŋɔunii kɛberɛ mbaɔee ba shɪ yɔ Eshɛɛkɪ kɔkɛu ma, naa atɪ gujɔɔ ashee pɪ. Ʋkɛŋ na ba na laa ndulinya nɪ kawuka.

Eshɛɛkɪ kagucɛrá Garɪɔɔntɛna nɪ Garɪɔɔntɛna nɪ, apá ɪshɪnyɔ-n'ikolom (46) ɪ na kɛu Eshɛɛkɪ. Afrika aɔunii nɪ, ɪ wɔɔɔ ɔcaacaa bajala mbaɔee ba na lee ashee Eshɛɛkɪ kanɔi laŋ butɛna tuutuuma nɪ ma. ɪ wɔɔɔ ɔcaacaa babumbɔnɔ gboo ashee Garɪɔɔntɛna gaɔunii. ɪcaacaa babumbɔnɔ baɔe nɪ na ba na laa Afrika nɪ kawuka. Togoo a ɔa apá ɔe nɪ, ama Benɛ k'a ɔa ncɛn na. Gaja kotoku-banyɔ-na-tɛb-n'ɔnɔn (2015) nɪ, usoro ba na yɔɔɔ wàà, AMIN Basam (AMIN Bassem) ma, a lee ka awuka Garɪɔɔntɛna nɪ naa alee Ejipti kaja.



Foto : par Alan Mak, CC-BY-SA-3.0

Eshɛɛkɪ kaadukɛuka gaɔɔn

Ʋyofotala ndee n na kɛu Eshɛɛkɪ ma

Ɖoo gaja kotoku-dɛn-n'awanan-n'ɔɔɔɔɔnɔ-na-tɛb-n'ɔnɔn (1995) nɪ na, igbe ndee a na lee ɪmaa-shɪn ma, a lee Ʋyofotala ndee n na kɛu Eshɛɛkɪ ma. Gaja kotoku-dɛn-n'awanan-n'ɔɔɔɔɔnɔ-na-tɛb-na-kulumi (1997) nɪ na Ʋyofotala nde n sɛra aɔi ɔulinya aɔunii nɪ kawuka ndee ba na yɔɔɔ wàà, KASPAROV Gari [KASPAROV Garry] ma, Eshɛɛkɪ nɪ.



Foto : par Jeff Dahl, CC-BY-SA-3.0

Eshɛɛkɪ kɔkɛu ɔɔnɔn n'ɔfɔnɔ

Eshɛɛkɪ akɛuka kuceru

Arɛ a ta naa yɛɛ a yɔ Eshɛɛkɪ kɔkɛu, a taa sɛra akɛ nɔmba nde : www.echecs.asso.fr/Reglements/PresentationRegles.pdf. Arɛ a taa sɛra akɛu Eshɛɛkɪ agɪnyipi laŋ gboo a ta yɛɛ entɛrneɛtɪ laŋ : Echecs (Chess Free) a taa sɛra ali gucɛrá guɔe aɔu agɪnyipi nɪ na kɛu. ☺☺☺

Baŋɔnka :

MɛLɛɛ Armin [MÜLLER Armin]
na
FAFANA Mumuni



Foto : Permission de CARLSEN Magnus

KARLSEN Magnus, Eshɛɛkɪ kawuka ɔulinya nɪ

Gɪ kâl atalɔ na fɪba Lasaa!

Lasaa a lee gashɛmpɪɖɪɖɪ gawagaka gadɛn ji ga ɖa Garɪɖontɛna nɪ ma na. Gaja kotoku-ɖɛn-n'awa-nan-n'ɪsɔɔganaana-na-cɪnɪ (1969) na ba nɛ ʊshɛɖɔ ɖɛ gbagbaraa. Nanjiiriya kampá ndee ba na yɪɖa wàà, Lasaa ma, nɪ na ba nɛ ʊshɛɖɔ ɖɛ. ɪ pala ka ba tɪ ʊshɛɖɔ ɖɛ wàà, fɪba Lasaa.

Baɪ na fɪba Lasaa a na roɖo ?

Bʊtɛna mbʊɖɛɛ bʊ ɖa asɛla na Nanjiiriya ɖaa Benɛɛ ma, bʊ ɖa shika nɪ. Kʊroɖu ʊ na ɖoo n'ɪfulɛ sul na. ɪfulɛ tuutuuma mbaɖɛɛ ba ɖa ɪfala nɪ n'ɪjɪw kabʊɖu Garɪɖontɛna nɪ ma, ba na yʊga ʊshɛɖɔ ɖɛ. Gashɛmpɪɖɪɖɪ gadɛ kaadʊɖaka ji gɛnɪ ɪfulɛ bayoyee na bapɛna nɪ.



Foto : Domaine public

Ʋfulɛ ndɛ a na pɪ na ʊshɛɖɔ Lasaa

ʊshɛɖɔ ɖɛ kʊroɖu atɛbʊtɛna Benɛɛ na Togoo nɪ

Fɪba Lasaa a lee gʊmɛnɔ kʊ Togoo na Benɛɛ nɪ. Gaja kotoku-banyɪw-na-tɛb-n'ɪnan (10/2014) kanɔrɔ tɛb kaja nɪ, n'ʊshɛɖɔ ɖɛ ʊ sɛba akpa Benɛɛ kʊtɛnla Atakoraa nɪ. Gaja kotoku-banyɪw-na-tɛb-n'ɪkolom (3/2016) kanɔrɔ ariutaja na fɪba Lasaa a sɛba akpa Togoo kʊtɛnla Oti nɪ na Amalɪka kalogotoro ɖɛn a ci n'ʊshɛɖɔ ɖɛ.

Gaja kotoku-banyɪw-na-tɛb-n'ɪnɔn (12/2015) kanɔrɔ tɛb-n'ɪnyɪw kaja nɪ na ba kɔɔ nɛ ʊshɛɖɔ ɖɛ nɔkpala nnyɪwtaja Benɛɛ nɪ. Halɪ gaja kotoku-banyɪw-na-tɛb-n'ɪkolom (5/2016) kanɔrɔ anɔntaja na gɪ kɔɔ nɛ wàà,

fɪba Lasaa a kpa Benɛɛ kaatɛna ganjɪnɪ nɪ. Bɛɛ ɪnyɪ-na-tɛb-n'ɪnan (54) ba shɛɖɛ ʊshɛɖɔ ɖɛ, na bannɪnɪ akoo-na-ganaana (28) ba ci. Gaja kotoku-banyɪw-na-tɛb-na-kulumi (2017) nɪ, bɛɛ banyɪw pɪ ba nɛ n'ʊshɛɖɔ ɖɛ ʊtɛnla Bɔrguu nɪ, ama ba ci.

Gaja gadɔnɔkɔnɔ gadɛ nɪ nɔɔ na ʊshɛɖɔ ɖɛ ʊ kɔɔ kpa Togoo nɪ naa ari bɛɛ cɪnɪ, ama bakolom ba ci ka. Bɛɛ cɪnɪ baɖɛ nɪ, kɛbaɖɛn ba ɖoo na Benɛɛ na Burkinaa n'ʊshɛɖɔ ɖɛ.

Gaja baa gapaɔ na ʊshɛɖɔ ɖɛ ʊ na ri bɛɛ ɖaa ɪkotoku-ɪshɪnɔn (100 000) atɔɔ ace ɪkotoku-gɪwa-n'ɪshɪnɔn (300 000) ma, bʊtɛna bʊɖɛn nɪ laalaa Nanjiiriya. Bɛɛ ɖaa ɪkotoku-banɔn (5000) ma, ba na ci na fɪba Lasaa ɖɛ gaja baa gapaɔ Garɪɖontɛna nɪ.

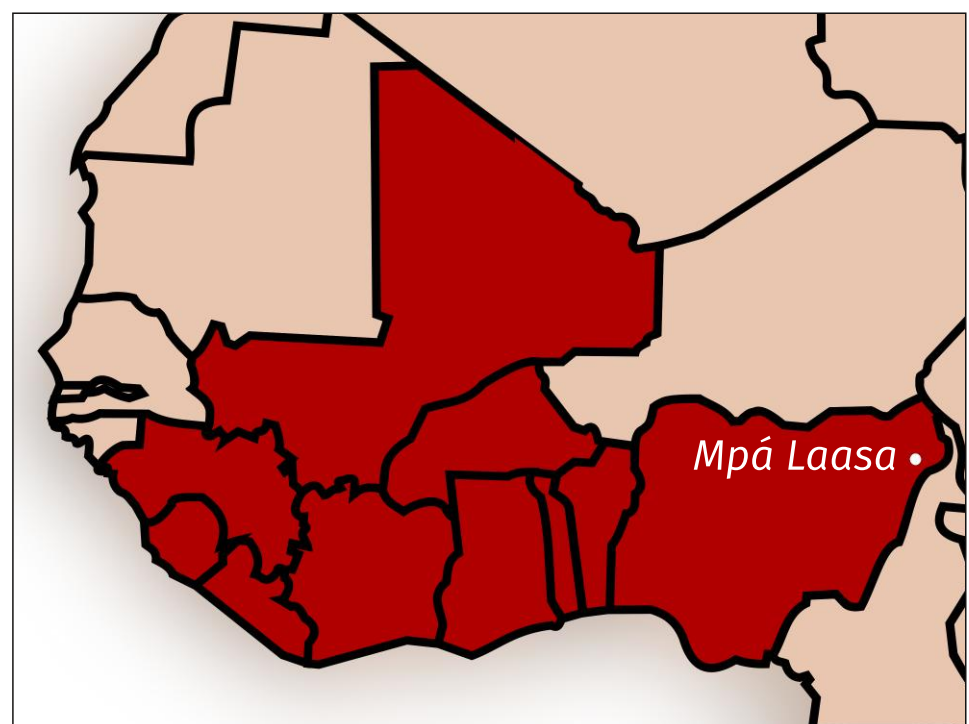


Foto : openciptart.org

Kîɖɛ ma bʊtɛna mbʊɖɛɛ nɪ, ɪ sim bɛɛ ba naa yô balɔ ma

ɪla ndee fɪba Lasaa a na roɖo na ma ma

- ɪ ta fɪm ɪfulɛ bayoyee na bapɛna ndee nɪ ʊshɛɖɔ ɖɛ ʊ ɖa ma.
- ɪ ta kâ ɪfulɛ naa acɔla akur, ɪ tɪ roɖo.
- ɪ ta nɔr gʊsɛrɛ nɔrɔɖɛɛ ɪfulɛ bayoyee na bapɛna ɪ roɖo ma.
- ɪ ta fɪm anyɪnɔkɔja ʊsoro koo ʊsɛmprɛ ndee a na shɛɖɛ Lasaa ma, 'akɔnɔ, 'ayoyee, 'apɛna, 'ʊkʊrʊ n'agʊsorlɔ kabuto.

Foto : Domaine public

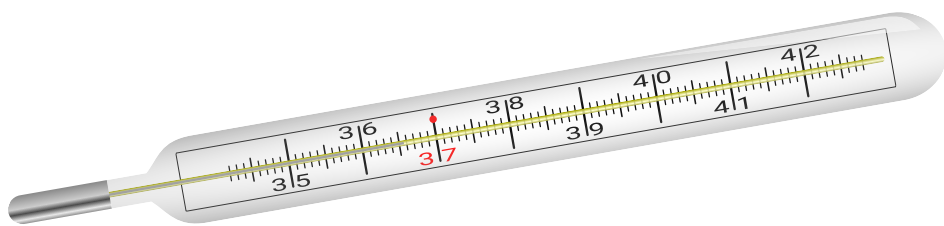


Ùpi a kə ʊfulə, ama ini na pi n'ishɛdʊ

Fiba Lasaa kùlaaʊfaŋa (kalaama)

Ùshɛdʊ dɛ, ʊ ti dɛ arɛ agɔlɔ ni bɔkɔl dɛn na ce ɪbɔkɔl beriu naa aye laa afaŋa. Fiba Lasaa alaama mana basɛbaka pi gɛŋ, ʊsɔdʊ yɔgɔʊ na gɔlɔyorka. Baa ʊshɛdʊ ʊpaŋa na, alaama baɖɛ ba dɛ. ɪ pala ka ɪ sim wàà, ɪ cê logita ba lâa anyɪnakɔŋ akidɛ. ɪ ta jî wàà, fiba Lasaa na, na k'á na lo kɪlɛmɛ gɪshɛbɔ na, akɔŋɔ idɛ ti dɔo akɪmpɛu laŋ, ʊŋur kɪnawɪya n'ʊkɔrɔ idɛ sêba, gayɛ gaɖɛ ga fûu naa bɔcɛ bɔ boŋo.

Foto : openclipart.org



ɪcamka n'arɛ 'ʊsɔdʊ

Fiba Lasaa dɛ kɔtɔjɔ

ɪlɛmɛ ɪ dɛ Benɛ na Togoo ni, awɔɖa ɪkashɪ ashee fiba Lasaa kɔsɛbɔ. Ðaa gɛŋ ma, ɪ lee kpatakɪ ɪ cê logita ʊshɛdʊ kalaama asɛbaka ni kpaari.

Anyɪŋkɔja 'alaafiya kɔtɔjɔ

Gɪ ta naa yêɛ gɪ fôm anyɪŋkɔja, ɪ sim gɪ kâra anyɛ kambɔɔshi, ba na yɪɖa na gɪfɔŋ wàà, [gants] ma. Gɪ sêl atalɔ n'anyɪŋkɔja ʊsoro koo ʊsɛmprɛ 'ayoyee, 'apɛna, 'ʊkɔrɔ, 'akɔŋɔ n'agɔsorlɔ kabɔto kɔfɔm. Gani kanɔkɛm, gɪ naa shîre atanyɛ na bɔto na nɔfɔɔ gɪshɛbɔ.

Arɛ ndɛɛ a pala ɪ na tɔr galei ŋgaɖɛ ma na gɛŋ, ŋkulo ndɛɛ n dɛ ashee fɛɛ kɔla laŋ ma [Corps de la paix] kandiyar, Bashɪɖɪ.



Fiba Lasaa kùkɛl

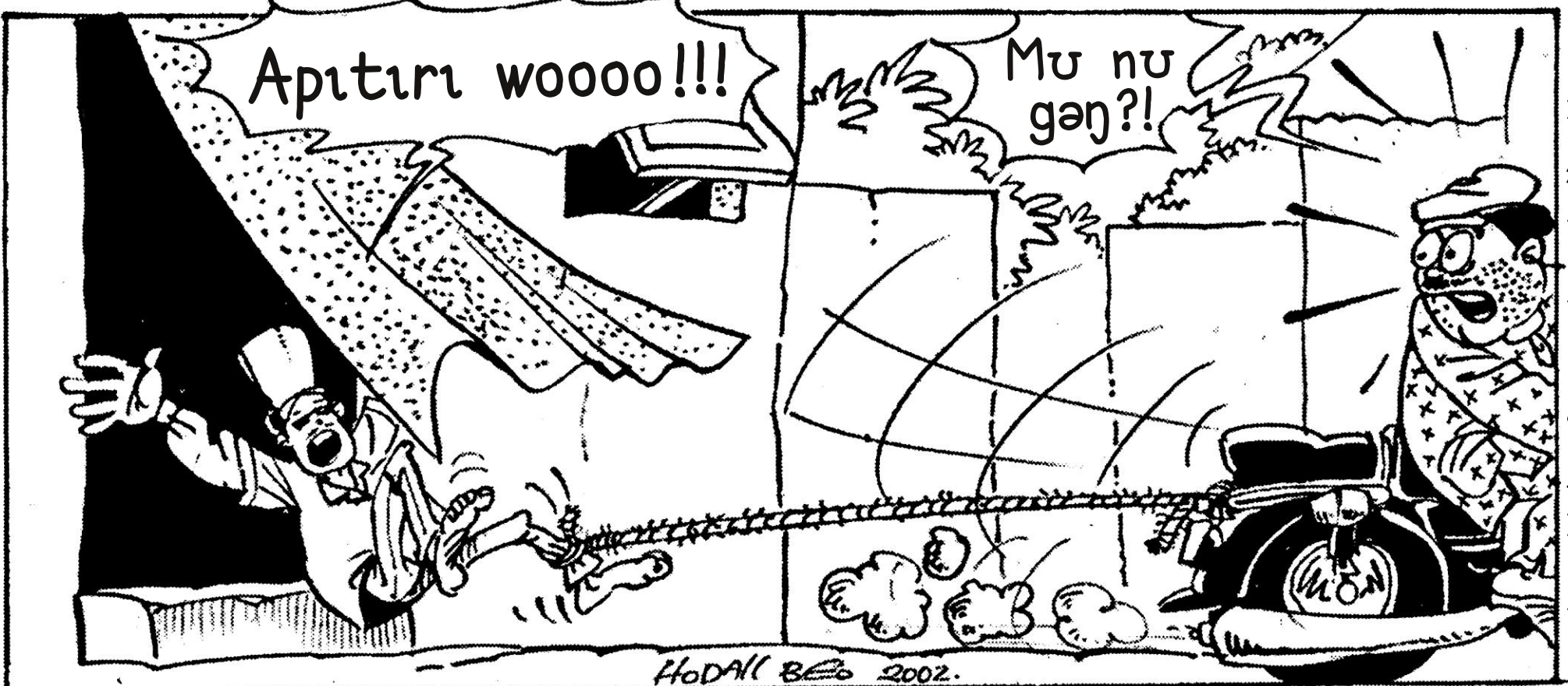
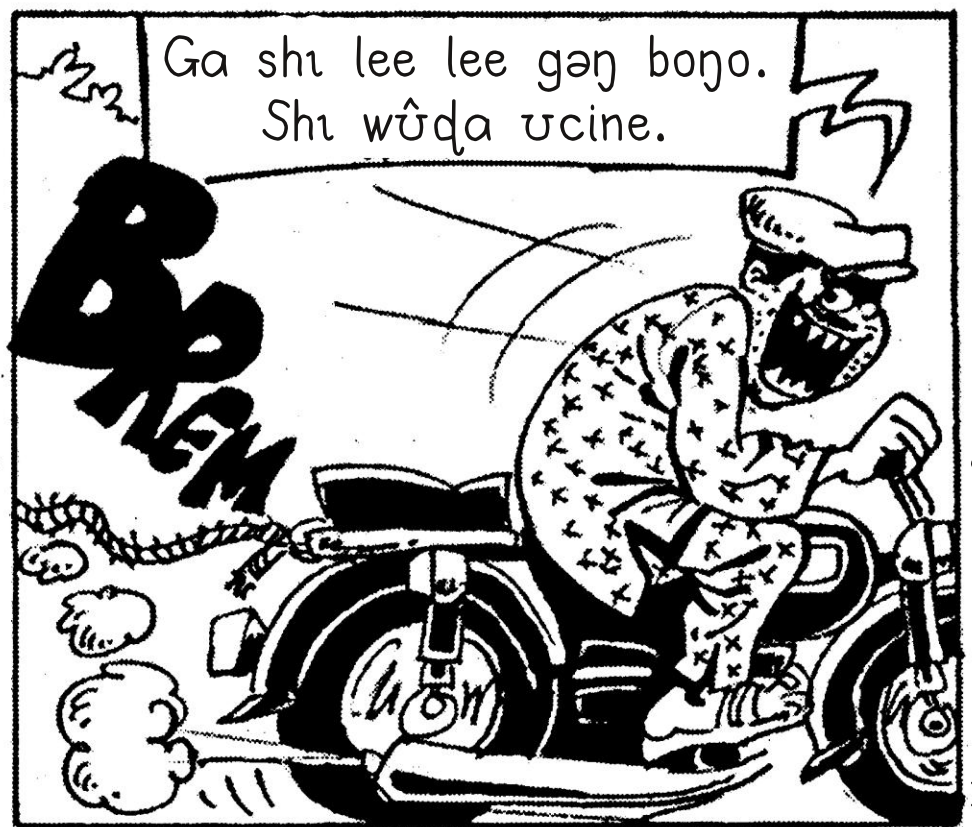
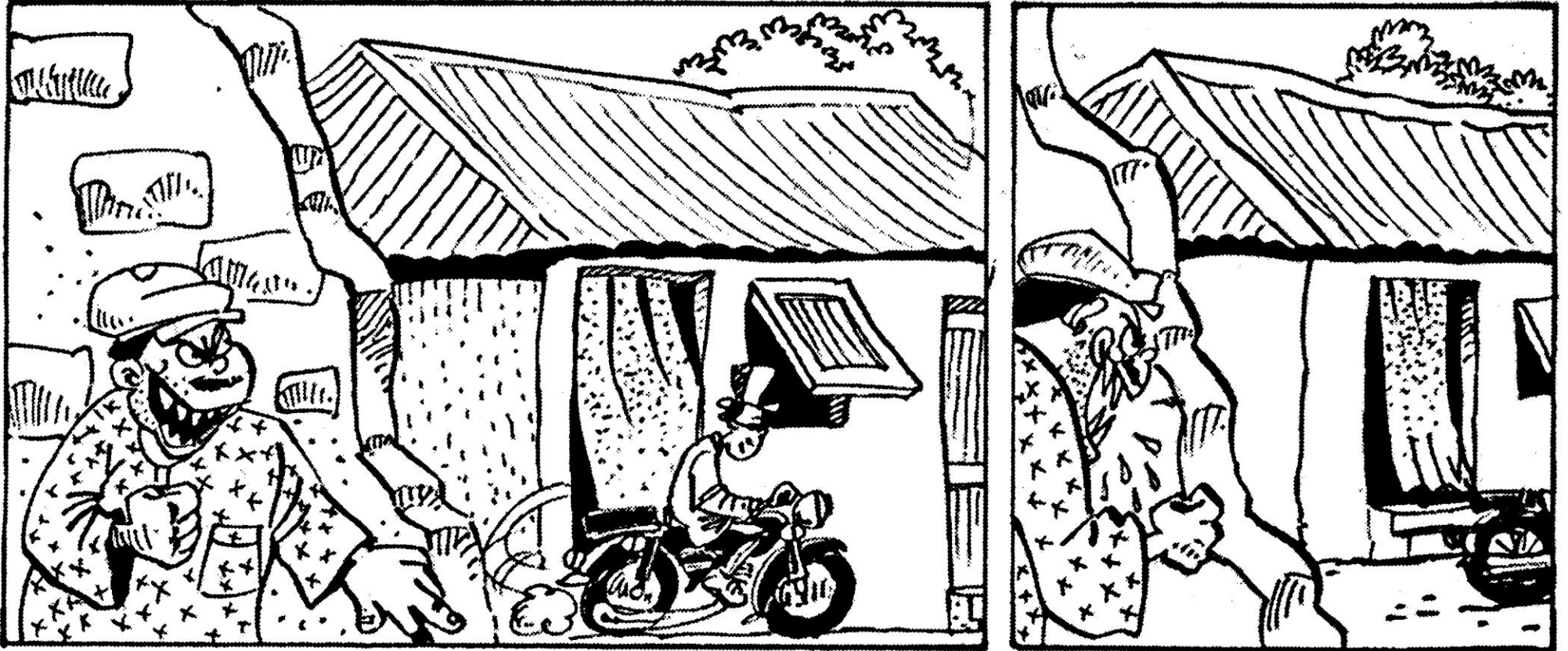
Ùkɛl ʊsonso-no gɪ kêrɛ fiba Lasaa ma, na wàà, ɪfulɛ kɔlɛŋ n'atalɔ.



Foto : Domaine public

- Gɪ ti sêra asɛu atɪjɔ naa apɛmpɛŋɛ atɪfala, ɪ pîyɛ ɪfulɛ bɪcɪnɛ ba pàá na kpa na.
- Gɪ lɛŋ n'atalɔ ɪfulɛ baɖɛ kɔkur.
- Gɪ kê ɪfulɛ atɪfala ni n'ɪkɛkɛmɛ naa gɪ fâa ɪfulɛ mbaɖɛɛ ba na roɖo ʊshɛdʊ ma.
- Gɪ kôɔ na laakaari fiba Lasaa kanyɪŋkɔja 'ayɔ-kɔ kɔfɔm.
- Gɪ pàá na fôm ʊshɛdʊ dɛ kɔkono na.

YAABALYAA!



Gɔ ti shee atusoro Hoɗal Beo nsala aɗu girma na ija ndee a wuɗa n'atu naa ashee atu mbusau akoo kanja nde kifoto ma. Gaja ga pêle ni. GUGU